

Články

STAVEBNÍ HISTORIE PRAŽSKÝCH KINOSÁLŮ

Část II – dvacátá léta

Jiří Hilmera

Po útlumu válečných let znamenalo následující desetiletí dobu živého zakládání nových kinosálů. Už z prosince 1918 pochází projekt stavitele Josefa Hercíka na postavení „čtyřpatrového domu s biografem“ v Holešovicích – na tehdejší Rohanově, dnešní třídě Komunardů (č. 37/1038).¹⁾ Kino, které tu začalo hrát následujícího roku pod jménem **Komenský**, bylo umístěno v jednopatrovém křídle, zaujímajícím v šířce dvou pravých třetin celou hloubku dvora. Sál byl 21,2 m dlouhý a 8 m široký s celkovou kapacitou 318 míst. V mírně svažitém přízemí bylo triadvacet střední uličkou rozdělených řad sedadel a za nimi čtyři pětimístné lóže, na galerii pak dvě řady sedadel a tři lóže, před projekčním plátnem zaujímalu celou šířku sálu prohloubené orchestřiště. Vstup do kina byl prostornou předsíní za segmentově klenutým portálem v pravé části domovního průčelí, po levé straně předsíně vedlo schodiště na galerii, projekční kabina byla přístupná samostatným točitým schodištěm. Z přízemku ústily vlevo čtyři východy – podle původního záměru přímo na dvůr, z něhož vedl hlavní domovní průjezd na ulici, ale podle změněných plánů zaplnil většinu dvora v jeho zadní části přízemní krytý „promenoár“. Od ledna 1935 působilo toto kino pod jménem **Evropa**, později však bylo zrušeno, jeho interiér výškově předělen a upraven na dílny.

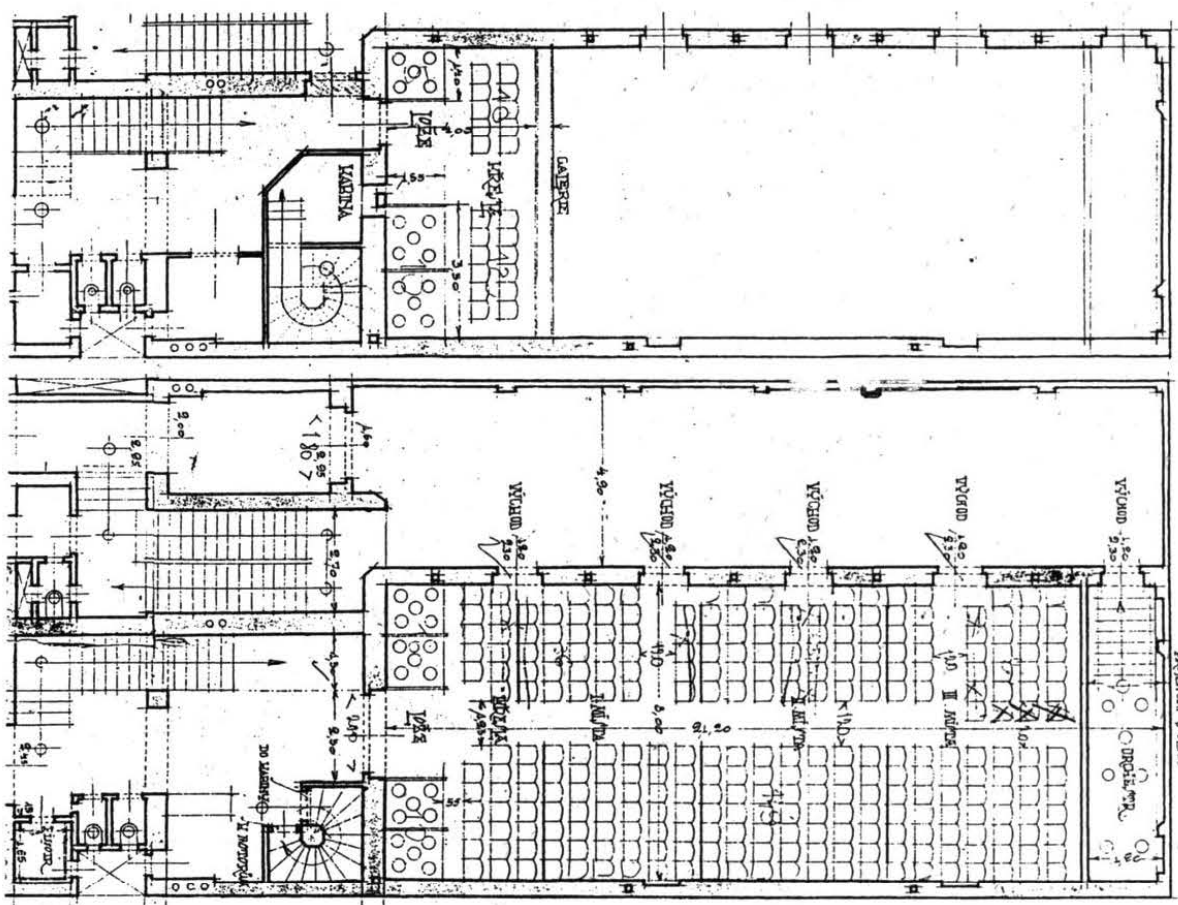
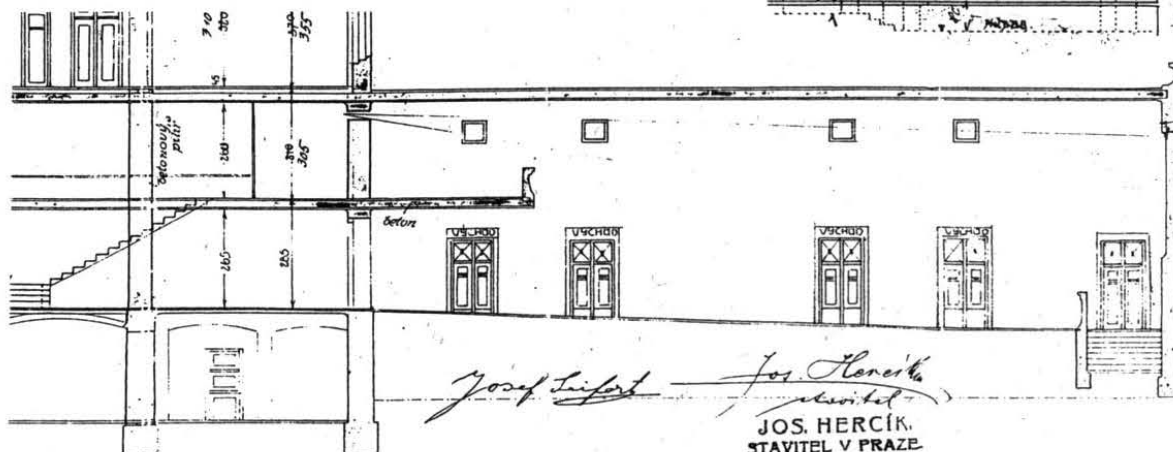
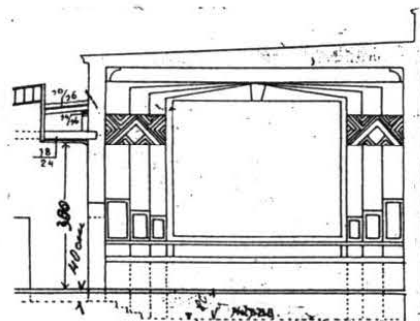
Proti Komenskému byla další tři kina, vzniklá v prvním poválečném roce, zařízena jednodušším způsobem. V košířském domě čp. 130 z roku 1884 (Plzeňská 74, stavitel Josef Bečka) byl upraven sál pro **Bio Invalidů** (pozdější **Zvon**) podle plánu zednického mistra Jana Procházky, datovaného 20. 1. 1919.²⁾ Sál o rozměrech 18,4 x 7,4 m měl pouze přízemí s mírně svažitou podlahou, 21 řad sedadel a vzadu čtyři lóže, vpředu orchestřiště. – Libeňské kino **Ferkl** vzniklo úpravou tanečního sálu z roku 1884 v šikmo situovaném dvorním křídle za hostincem čp. 609-VIII na tehdejší Fügnerově, dnešní Zenklově třídě. Projekt architekta a stavitele Antonína Škáchy, datovaný květnem 1919, ukazuje sál nezcela pravidelného půdorysu o délce přibližně 18 m a šířce 9,10 m. Střední ulička rozděluje 23 řad s celkem 284 sedadly, za nimi jsou vchodovým portálem oddělené dvě dvojice pětimístných lóží, jejichž vzhled je ozvláštněn tupouhle

1) Stavební archiv ObÚ Praha 7.

2) Stavební archiv ObÚ Praha 5; stavební povolení bylo vydáno 26. 4. 1919.

návrh

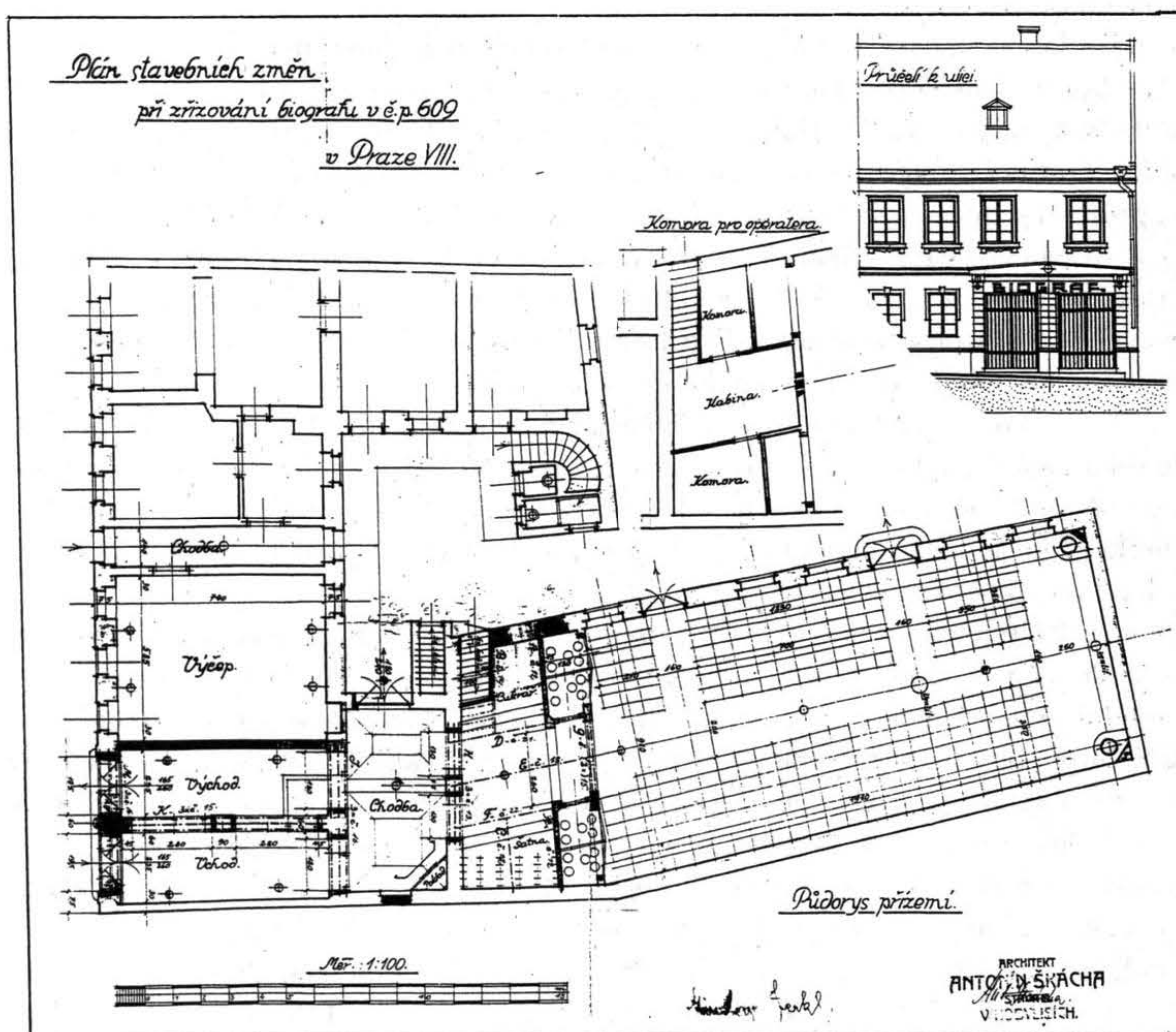
na stavbu čtýřpatrového domu
s BIOGRAFEM č. p. 1038. V PRAZE VII.
V PRAZE V PROSINCI 1918.

Plány kina Komenský v Holešovicích (čp. 1038);
Josef Hercík, 1918 – 1919

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Plány na zřízení kina Ferkl v Libni (čp. 609-VIII); Antonín Škácha, květen 1919

vystupujícím půdorysem společných parapetů u každé dvojice. V předních rozích sálu stojí za plentami zaobleného půdorysu dvoje kamna. Komunikační řešení připomíná poněkud kino Komenského: Za dvojitým portálem pod nízkým frontonem v pravé části průčelí leží oddělené chodby pro příchod a odchod, za nimi vestibul s pokladnou a dále předsálí se šatnou a bufetem. Dva východy v levé stěně sálu se otevírají do dvora (resp. zahrady), odkud lze vyjít domovní chodbou přímo na ulici. – V Řipské ulici na Vinohradech bylo 5. 12. 1919 ve dvoře za domem čp. 547-XII otevřeno kino Českých feriálních osad **Slavia**.³⁾ Jeho stavitelem byl snad Josef Domek; chudá dokumentace interiéru, adaptovaného roku 1993 pro „Billiardový klub“, ukazuje přízemní sál bez balkonu i lóží.

K trojici kin z roku 1919 se připojuje i **Bio válečných poškozců**, zřízené následujícího roku u vokovického domu čp. 62 (U Sadu 13).⁴⁾ Dům postavil v letech 1896 – 1897 břevnovský stavitel Václav Holeček, podle plánů Josefa Herycha byl roku 1910 k existujícímu hostinci připojen taneční sál, a ten v roce 1920 adaptoval Josef Domek pro vcelku prostě řešený biograf, omezený na parter bez lóží. Podlaha přitom dostala svažité profil a vpředu bylo zapuštěno orchestřiště, přistavěna byla promítací kabina a předsíň s pokladnou. – Už v minulé části zmiňované kino v hradčanském hotelu Savoy, nesoucí nyní dobově přizpůsobený název **Bio Legio Savoy**, prošlo menší technickou adaptací, při níž se nezměnilo nic na prosté podobě sálu.

Rok 1920 však už přinesl i několik náročnějších projektů, jejichž realizace pak přesáhla do roku následujícího. Mezi projektanty se budeme častěji setkávat s tvůrci, kteří významně zasáhli do naší architektonické tvorby meziválečného údobí, ale zajímavost dobového dokumentu budou mít i jména spolků a institucí, z jejichž podnětu a na jejichž náklad nová kina vznikala.

Únorem 1920 je datován kvalitní, bohužel však nerealizovaný projekt kina pro holešovický dům čp. 534 (Belcrediho/Milady Horákové 59) od významného reprezentanta naší moderní architektonické tvorby Ladislava Machoně.⁵⁾ Šlo přitom o klasickou situaci: za řadovým domem s restaurací v přízemí byl zahradní taneční sál (zajímavé dispozice s exedrou na třičtvrtěkruhovém půdorysu). Ten se měl nyní zrušit a na jeho místě i zbytku volného prostoru měl vzniknout nový kinosál. Je zajímavé, že Machonův projekt ponechává v čelním stavení z místností původního určení snad jenom výčep, zatímco ostatek půdorysu zabírají nástupní prostory projektovaného kina (vestibul a foyer s pultem bufetu v segmentové výduti čelní stěny). Sál o rozměrech 22,5 x 15,4 m nebo 25 x 15 m (existují dvě mírně odlišné půdorysné varianty) měl být orientován směrem k ulici, takže diváci by vcházeli dvěma vstupy po stranách plátna a před ním situovaného orchestřiště. Vnitřní uspořádání pak upoutá svou moderní funkčností: Zcela jsou vynechány problematické boční lóže a kvalita zorného úhlu se respektuje i v dimenzování parterových řad (27 nebo 30), zaujímajících plochu v podstatě lichoběžníkového tvaru,

3) Stavební archiv ObÚ Praha 3.

4) Stavební archiv ObÚ Praha 6.

5) Archiv architektury NTM, fond Machoně, č. 96. Z díla L. Machoně jsme v první části poznali jeho řešení kina Koruna. Viz Jiří Hilmera, *Stavební historie pražských kinosálů. Část I – do vzniku Československé republiky*. „Iluminace“ 10, 1998, č. 1, s. 152.

kde počet sedadel roste od šestnácti či pouze dvanácti vpředu do dvaadvaceti vzadu. Příčné čelo balkonu nese sedm čtyřmístných lóží, za nimi je pět stoupajících řad po patnácti místech s vloženou projekční kabinou, přístupnou po vnějším železném schodišti.

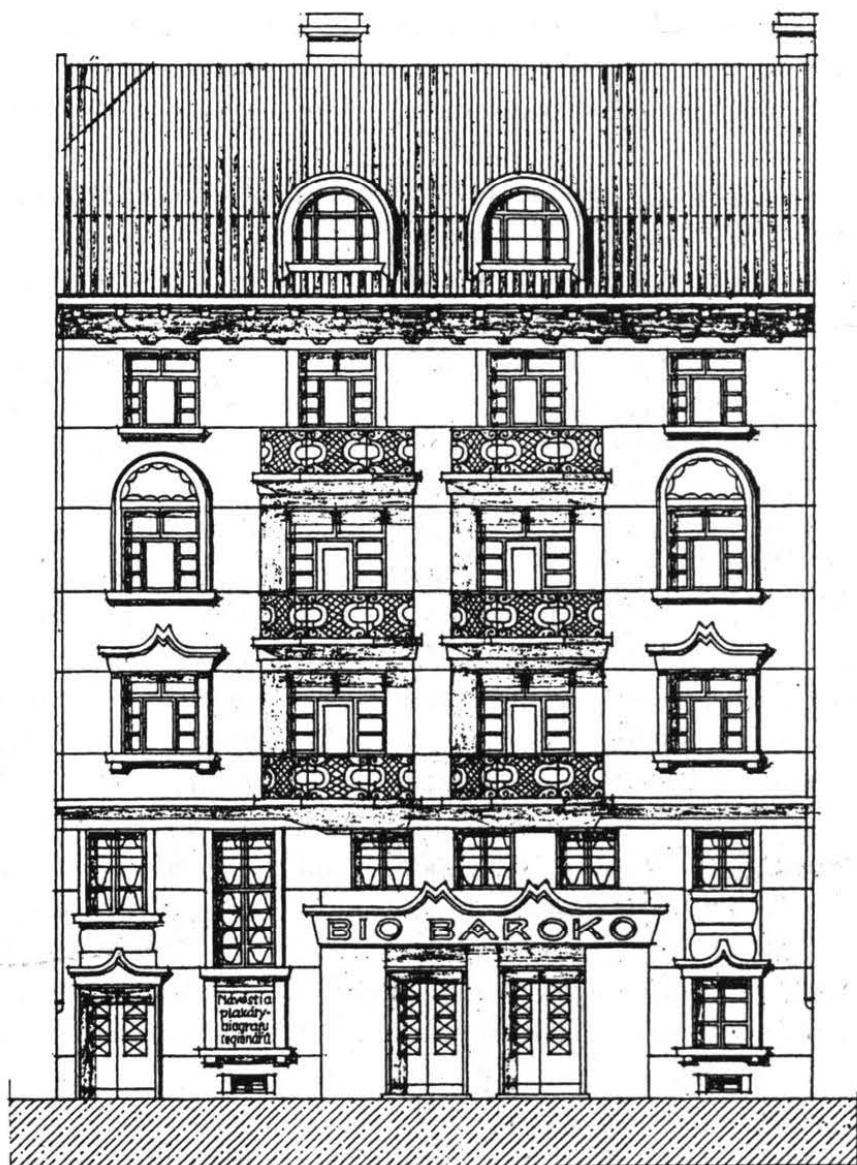
Vedle Machoňových plánů je pozoruhodný (rovněž neuskutečněný) projekt arch. Milana Babušky z března 1920 na zřízení kina **Alma** v Akademickém domě na nároží Křemencovy a ulice V Jirchářích (čp. 150-II).⁶⁾ Projektantův úkol byl zde ztížen nepravidelným půdorysem historického domu, do něhož měl být prostor kina zakomponován s částečnou přístavbou do dvora. Podle Babuškových plánů mělo být přízemí vybaveno 29 řadami sedadel (z toho 21 předních mělo být vedeno v obloucích), za nimi jsou pak zakresleny čtyři pětímístné lóže. Zvláštní péči pak věnoval projektant založení lóží na balkoně, kde si zjevně uvědomoval diváckou nevýhodnost postranních balkonových ramen. V komentáři ke svému návrhu o tom píše: „Tvar balkonových lóží – v Praze dosud neobvyklý – vyplynul z praktického hlediska, aby všichni diváci co nejpohodlněji a nejlépe na promítací desku viděli.“ Před středním oddílem balkonu s jedenácti řadami sedadel se totiž ramena křidel s lóžemi rozevírají tupouhlými zuby, takže čelo každé lóže se v kosém úhlu přivrací k promítanému obrazu. V popředí parteru je hluboké orchestřiště, po jehož stranách vedly schody k úzkému pódiu. „Před projekční deskou vyhrazeno místo pro hudebníky a upraveno malé pódiu, sloužící za řečnickou tribunu při slavnostech studentských,“ čteme v autorově komentáři, který uzavírá: „Ložových sedadel v celku navrženo 56, obyčejných sedadel 655, takže co do počtu sedadel projektovaný biograf bude jedním z největších kin v Praze.“ Nevíme, za jakých okolností byl Babuška svým úkolem pověřen a jak bylo o jeho práci rozhodováno. Skutečností zůstává, že již v dubnu byl na zřízení kina schválen projekt dvojice Pražák–Moravec. Sám Babuška řešil o rok později méně významnou úpravu kina **American** na Perštýně, ale jinak se už s jeho dílem v naší oblasti nesetkáme.

Ve Smečkách měl spolek typografů svůj besední dům (čp. 599-II, arch. Fr. Škabrouť, 1894 – 1895) s prostorným sálem neorenesanční úpravy v samostatném dvorním stavení. Tam byl nyní zřízen biograf **Beseda** podle projektu Jaroslava Vašty z června 1920, přičemž nejpodstatnější změnou bylo vložení nové galerie se 14 řadami sedadel a třemi trojicemi lóží v pozadí.⁷⁾ – Týž architekt je také autorem nuselského kina **Rokoko** (na původních plánech **Baroko**, Tábořská 3, čp. 619-XIV),⁸⁾ kde projektování prošlo dvěma fázemi. Na starších plánech (srpen 1920) pro Družstvo stavebních zaměstnanců (kde není Vaštovo autorství zcela jisté) zaujímá kinosál krom přízemí a prvního patra činžovního domu v čele parcely jen menší část dvora, na jehož konci existovalo jakési starší jednopatrové stavení. Na relativně omezenější ploše sálu se 316 sedadly v parteru se pak hledělo dosáhnout žádoucí kapacity pro kinosály ojedinělým řešením, když nad balkonem pro 199 osob se navrhovala ještě galerie se 183 místy; balkon i galerie měly

6) Milan Babuška, *Návrh biografu Akademického domu v domě čp. 150 v Praze II.* „Architektonický obzor“ 19, 1920, s. 74 a 78 – 79 (září). Růžena Bařkova & kol., *Umělecké památky Prahy – Nové Město a Vyšehrad*. Praha 1997 (dále jen *Památky*), s. 240 – 241 (stať T. Petrasové). Z Babuškových staveb v Praze je nejvýznamnější budova Národního technického muzea na Letné (1935 – 1940).

7) Stavební archiv ObÚ Praha 1; sál je dnes v bezútěšně zchátralém stavu.

8) Stavební archiv ObÚ Praha 4.

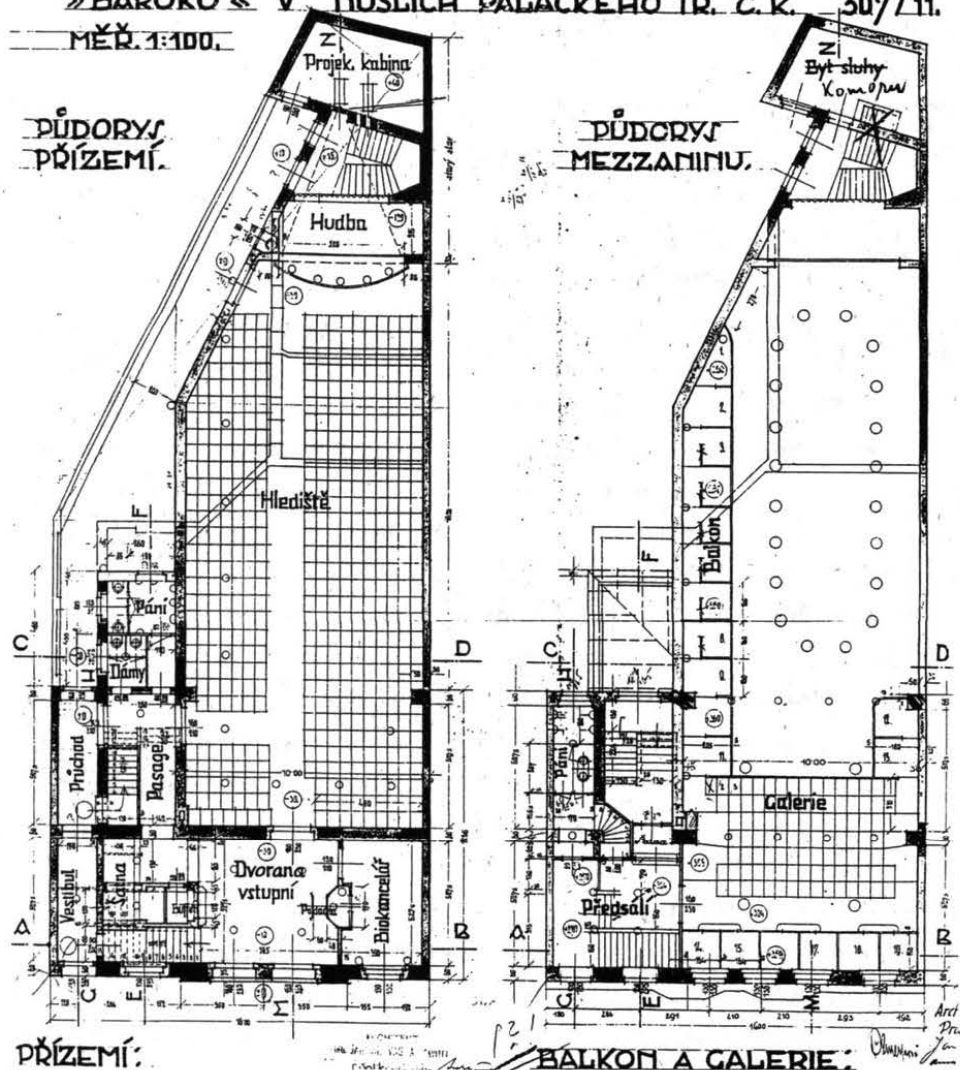

*Fasáda domu s kinem Baroko;
Jaroslav Vašta, 1921*

přítom souvislé řady lóží v čele a podél levé stěny. Projekční kabina měla být za poslední řadou parteru v pravém koutu vestibulu, projekční plátno je zakresleno (s ohledem na převýšenost sálu v mírném „záklonu“) na malém jevišti, upraveném ve starém dvorním stavení. Realizovaný stav odpovídá Vaštou podepsaným plánům ze září a října 1921 (jsou to patrně plány kolaudační), na nichž je jako majitelka kina uvedena Společnost rusko-francouzských legionářů-invalidů. Staré dvorní stavení teď bylo až na malý zbytek zbořeno, sál zaujal téměř celou plochu dvora a délka parteru se z původně plánovaných 14 m zvětšila na téměř 24 m se 497 místy v jednatřiceti řadách. Jediná galerie nesla 99 sedadel v sedmi řadách, za nimiž (už u čelní zdi domu) bylo šest lóží, dalších jedenáct jich bylo na dlouhém balkoně na levé stěně a dvě ještě na krátkém pravém balkónovém rameni; výhled zejména z těchto postranních lóží musel být nevalný – ale uvědomme si, že i z čelně orientovaných lóží v pozadí galerie sledovali diváci 5,2 m široký

PŘESTAVBA A PŘÍSTAVBA ČINŽOVNÍHO DOMU S BIOGRAFEM »BAROKO« V NUSLÍCH PALACKÉHO TR. Č.K. 307/11.

MĚŘ. 1:100.

Plány na stavbu domu s kinem Baroko/Rokoko v Nuslích (čp. 619-XIV);
Jaroslav Vašta, 1921

obraz na vzdálenost celých 28 metrů. Zajímavým (nikoliv ovšem ojedinělým) způsobem bylo vyřešeno promítání: zadní projekcí na průsvitné plátno z komory, zařízené ve zbytku starého dvorního stavení.⁹⁾ Hluboce ponořené orchestřiště vystupovalo před linií projekčního plátna plochým segmentem, ale pod plátnem pokračovalo souvislým půdorysem do dalšího skrytého prostoru. Celkové řešení sálu ovšem doplácelo na nevýhodu nepravidelného tvaru parcely, kvůli němuž se půdorys sálu vpředu asymetricky zužoval, takže plátno zde bylo posunuto do pravého koutu. Podle Vaštova projektu měl mít dům velmi zdobné průčelí ve stylu art deco s římsami, zvedajícími se protisměrnými

9) Stejně řešil Vašta promítání v kinosále zřízeném roku 1921 v adaptovaném Lidovém domě v Modřanech podle jeho kvalitního projektu, který zveřejnil jako doprovod svého článku. Viz Jaroslav V a š t a, *Veřejné stavby malého města*. „Stavitelské listy“ 19, 1923, s. 145 – 151.

obloučky do ostrých hrotů; takové římsy ležely jak nad okny, tak nad mohutným portálem, nesoucím v překladu velkými písmeny provedené jméno kina. Koncem poslední války však dům ve svých horních patrech zanikl a zůstalo stát právě jen kino, které dnes slouží jako tržnice.

Již v předchozí části jsme se seznámili s kinematografickými aktivitami v oblasti někdejšího novoměstského pivovaru Na Slovanech v letech 1908 a 1913.¹⁰⁾ Nyní přišel s podnětem na zřízení nového kinosálu v těchto místech Klub penzistů Národního divadla. Stavba byla povolena 20. 5. 1920, a ačkoliv šlo o lehkou přízemní stavbu, představení kina se jménem **Na Slovanech** byla zahájena až v březnu 1921 a úřední povolení k jejich konání bylo vydáno dokonce až o čtvrt roku později.¹¹⁾ Kino bylo spolu s ostatním areálem Emauzského kláštera bombardováno (14. 2. 1945) a roku 1947 demolováno. Jeho podobu dokládá plán z karlínského závodu stavitele Matěje Blechy, datovaný 15. 10. 1920. Samostatné stavení leželo v prostoru pivovarské zahrady blíže Vyšehradské třídy a na rozdíl od předchozího sálu bylo svou osou orientováno rovnoběžně s ní. Z této strany vedl také hlavní vchod, za nímž bylo foyer s pokladnou, šatnami a bufetem. Vlastní sál měl rozměry 31,5 x 15,5 m. Za parterem s 836 sedadly ve 38 řadách bylo 16 lóží ve dvou řadách za sebou a nad nimi mezi čtveřicí pilířů projekční kabina, v čele sálu pak široké pódium a pod ním orchestrální ště.

Významným iniciátorem vzniku nových kinosálů po celé meziválečné období v Praze i na ostatním území republiky včetně malých venkovských obcí byly místní jednoty Sokola. Ten už v minulosti zakládal své tělocvičny tak, aby vedle svého základního poslání mohly sloužit i různým zábavám a ochotnickým představením. Nyní je upravoval – popřípadě u novostaveb od začátku zařizoval – i pro promítání filmů. Na začátku dvacátých let jsou v Praze významné dvě akce sokolských jednot ve Vršovicích a v Karlíně. Vršovický Sokol dal postavit pro nové kino **Vzlet** vedle letního cvičiště u Heroldových sadů samostatnou několikapatrovou budovu podle plánů arch. J. Kutiny, schválených 4. 10. 1920.¹²⁾ V mírně svažitém, 26 m dlouhém a 17 m širokém parteru bylo osmadvacet řad se dvanácti sedadly po každé straně střední uličky, balkon byl zcela vyhrazen lóžím: 9 jich bylo v čele, po 7 na mírně klesajících ramenech. – V Karlíně byl pro představení kina **Sokol** určen sál v novém dvorním křídle za starou sokolovnou z roku 1887 v dnešní Malého, tehdejší Sokolské ulici (čp. 319-X). Plány Bohumíra Kozáka a Karla Roštíka ve stylu doznívajících kubismu z dubna 1921 byly schváleny 30. 7., užívání přístavby bylo povoleno od 1. 2. 1922.¹³⁾ Rozměrný interiér (26,25 x 12,70 m) koncipovaný především jako tělocvična nenabízel vhodné podmínky pro provoz kina: rovná podlaha a plátno o šířce 4,5 m umístěné až na úrovni vyššího podlaží (střední výška více než 4 m nad podlahou). Přitom podle plánů Karla Roštíka se současně s onou přístavbou dokončoval z našeho pohledu mnohem zajímavější komplex v Holešovicích. Na rohu ulic Dělnické

10) Viz J. Hilmera, c. d., s. 126 a 136. Dále podle dokumentace k čp. 1396-II ve stavebním archivu ObÚ Praha 2.

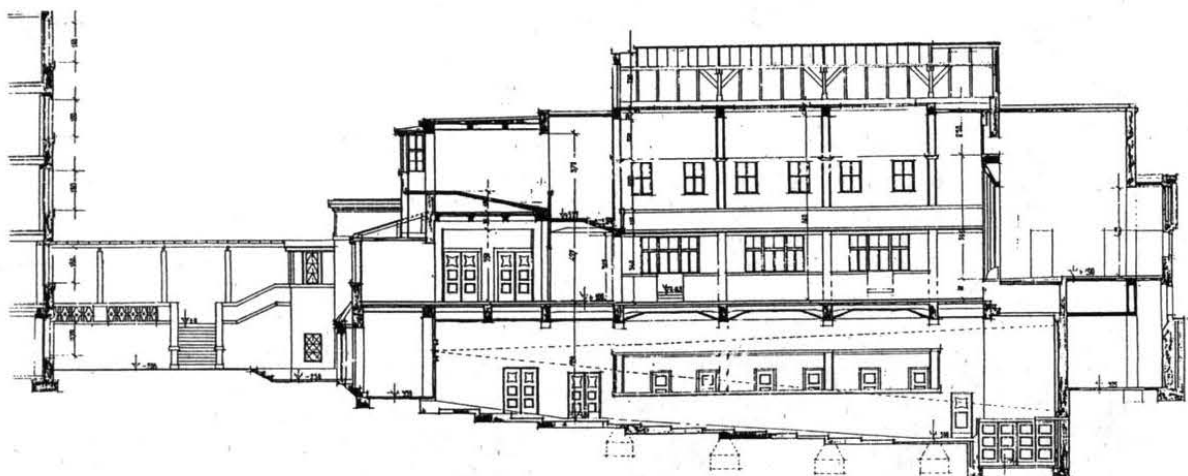
11) Březnové otevření se po roce připomenulo domácí slavností, na níž ředitelka kina Růžena Maturová (před léty vynikající dramatická sopranistka a také první Rusalka) přednesla příležitostnou báseň.

12) Stavební archiv ObÚ Praha 10, čp. 669-XIII; nejstarší zachycené oznámení o činnosti kina uvádí „Filmový věstník“ 2, 15. 3. 1922.

13) Stavební archiv ObÚ Praha 8; podobu sálu změnila úprava z let 1969 a 1972.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

*Podélný řez sálu komplexu Domovina v Holešovicích (čp. 1149-VII) –
nahore víceúčelový (divadelní) sál, dole biograf;
Karel Rošítk, 1919 – 1921*

a Na Maninách založilo Bytové družstvo zřízců a dělníků železničních trojici obytných domů doplněnou ve dvoře „lidovýchovnou budovou“ (čp. 1149-VII), v níž kromě učeben a heren zaujal zvýšené přízemí a první patro dvouetážový divadelní sál a pod ním – v mělkém suterénu – byl zřízen biograf. Projekt z října 1919 byl schválen 9. 12., ale stavba ukončena až v listopadu 1921;¹⁴⁾ samotné kino se pak objevuje v časopiseckých zprávách o pražských biographech v dubnu 1922. Celé zařízení je v provozu pod tradičním jménem **Domovina** dodnes, i když právě kinosál je toho času bez vnitřního zařízení a uzavřen. Je to interiér dlouhý přibližně 29 m a široký 12 m, s podlahou výrazně stoupající na 12 stupních, původně se šesticemi lóží, zasunutých na způsob lodžii do plných bočních stěn. Na rozdíl od vysokého divadelního sálu s barokně zvlněnou linií balkonu jsou jeho proporce nápadně nízké (největší světlost 5,9 m), formy se vyznačují strohostí v duchu aktuálního purismu: v přední části hlediště (pod parterem divadelního sálu) jsou tři příčná pole zrcadlových kleneb oddělována výrazně vystupujícími překlady, zapuštěnými do bočních stěn šikmo podseknutými zhlavími, vzadu (pod divadelním foyerem) vytvářejí hranolové traverzy síť kazetového stropu. Zatímco v divadelním sále se s hudbou nepočítalo, kinosál měl značně velké orchestřiště.

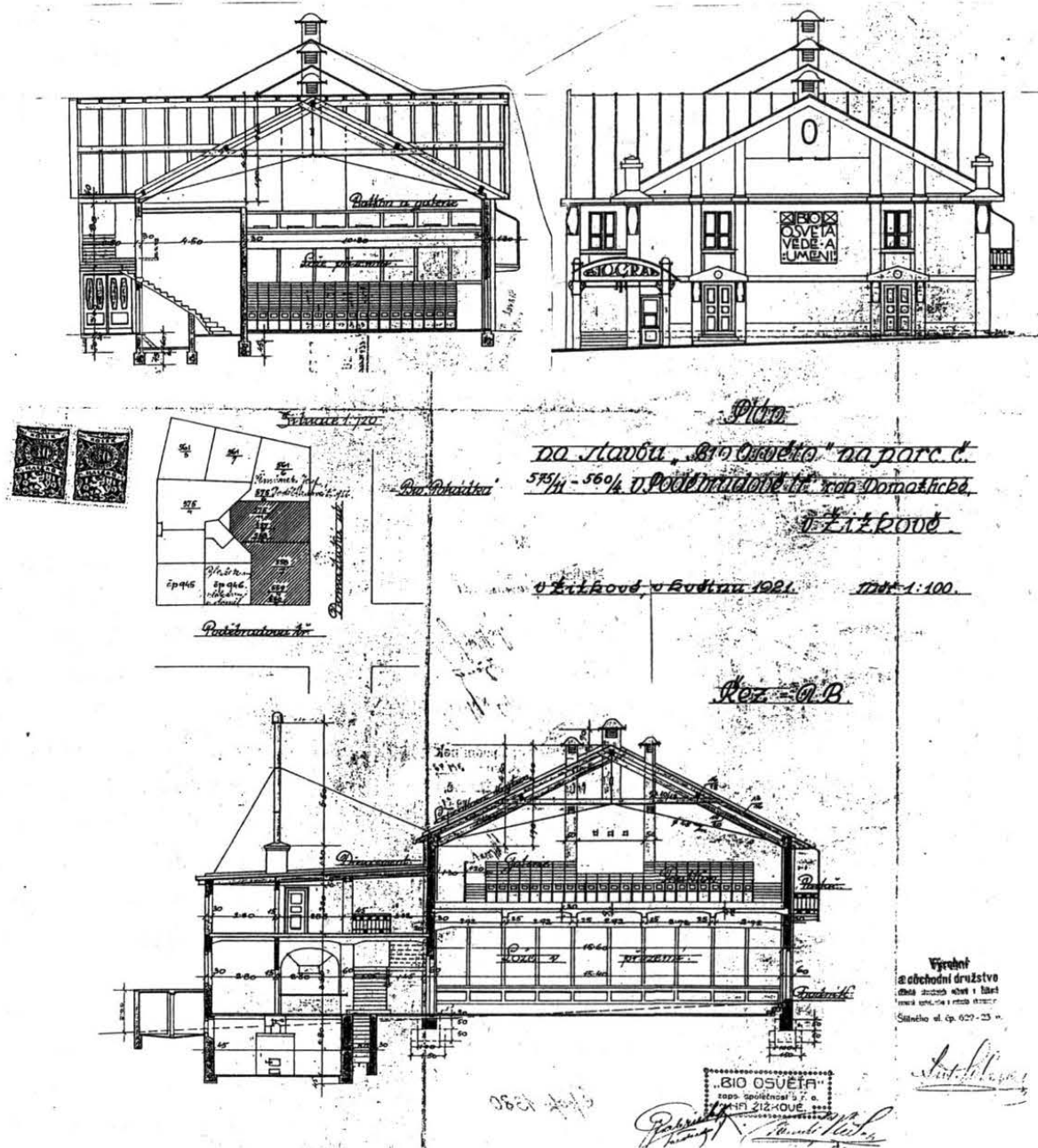
Obdobný sociálně vzdělávací program měl dnes již neexistující žižkovský biograf **Osvěta**, který pro stejnojmennou společnost postavilo Výrobní a obchodní družstvo dělníků stavebních odborů v Žižkově na rohu dnešní Koněvovy (tehdejší Poděbradovy) třídy a Domažlické ulice (čp. 1380).¹⁵⁾ Plány, podepsané stavitelem Antonínem Solnařem, jsou datovány květnem 1921, stavební povolení bylo vydáno 27. 7., takže zahájení provozu můžeme předpokládat nejpozději v první polovině následujícího roku. Do hlavní třídy se stavba obracela ve stylu geometrické secese členěným průčelím pod trojúhelným štítem, portály završovaly frontony trojúhelného i segmentového tvaru, na desce uprostřed fasády

14) Stavební archiv ObÚ Praha 7.

15) Stavební archiv ObÚ Praha 3.

ILUMINACE

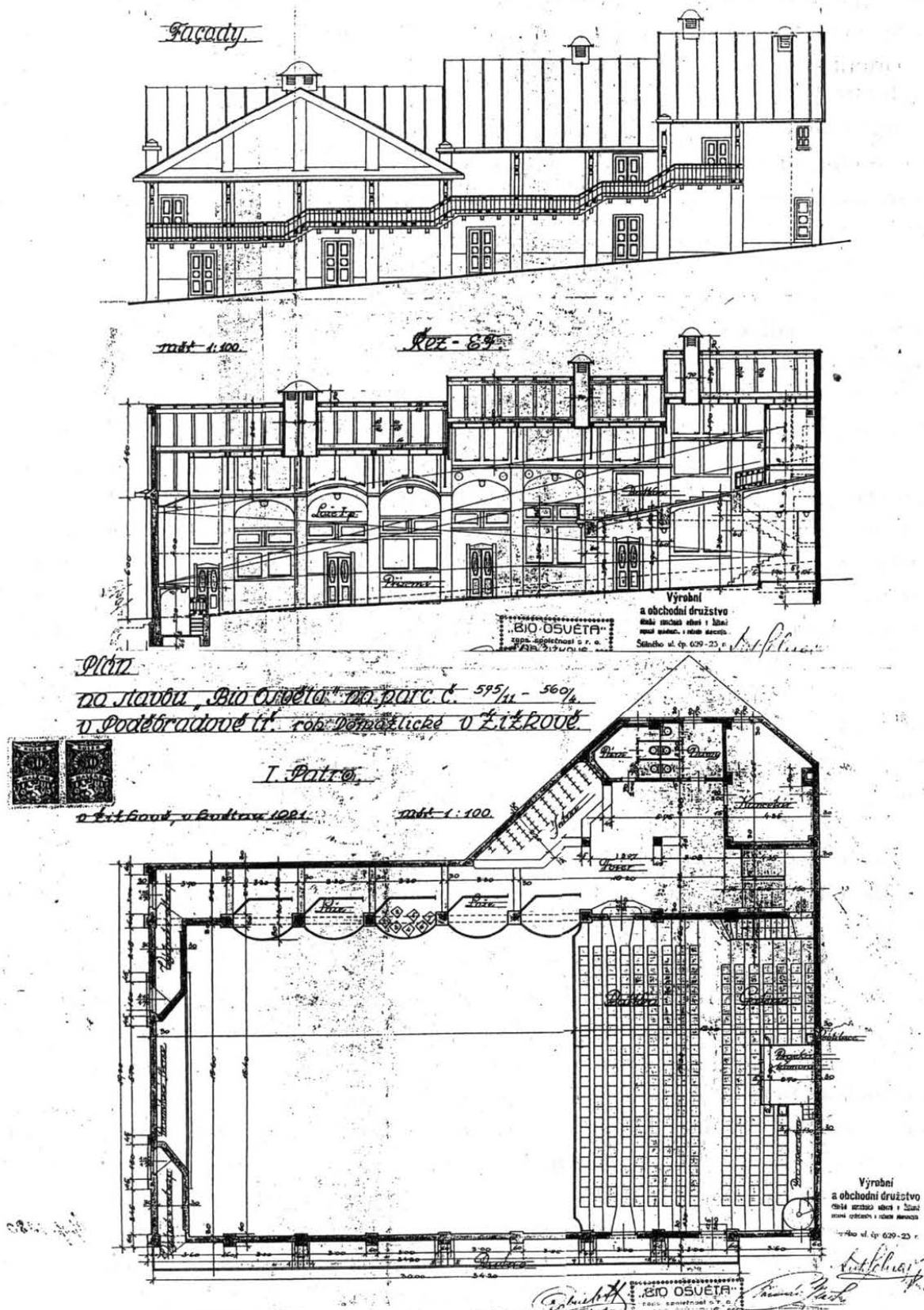
Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Plány kina Osvěta na Žižkově (čp. 1380);
Antonín Solnař, 1921

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Plány kina Osvěta na Žižkově (čp. 1380);
Antonín Solnař, 1921

stál nápis Bio Osvěta vědě a umění. Směrem k hřebeni žižkovského kopce napomohl stoupající terén dát nepodsklepenému sálu o rozměrech 33 x 15,4 m jeho svažité profil. V parteru stoupalo 38 řad s téměř tisícem sedadel, za nimiž bylo deset čelně orientovaných lóží. Balkon a za ním situovaná galerie obsahovaly 358 míst, po pravé straně sálu vystupovalo segmentovými parapety pět lóží, určených vždy pro sedm diváků. Velké kapacity kina odpovídal i náležitý počet únikových východů, přičemž vnější komunikační pavlač s geometricky dekorativním zábradlím vytvářela svou zalamovaně stoupavou linií i vizuálně zajímavý motiv na boční fasádě. Pod promítacím plátnem o rozměrech 4 x 5,7 m stínila vystupující markýza obligátní orchestřiště.

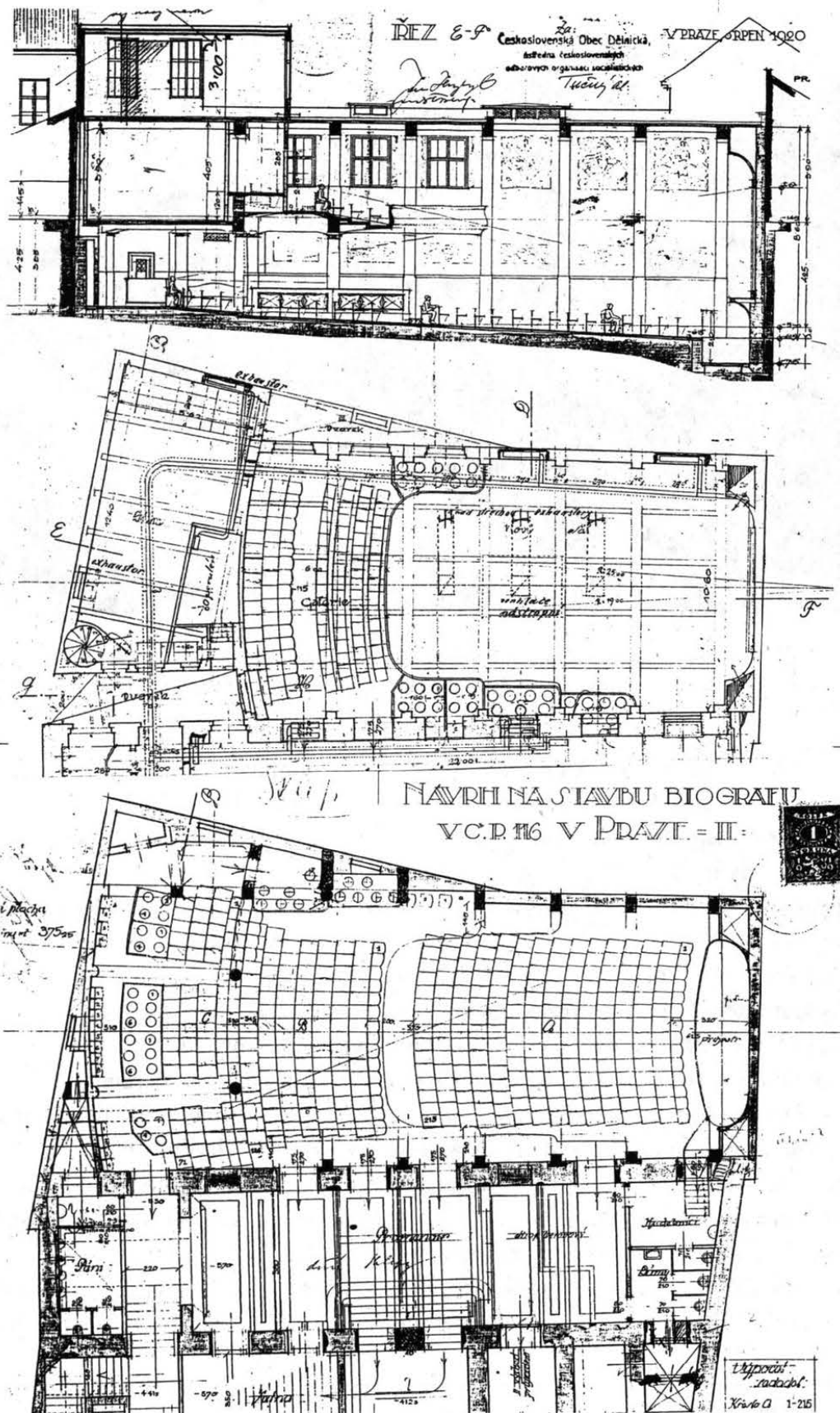
Na Národní třídě vzniklo nové kino ve společné režii Československé obce dělnické – ústředny čs. odborových organizací socialistických a Vzájemně dobročinného obchodnického spolku Záchrana, a to v nově přistavěném zadním křídle domu čp. 116-II, který postavil František Buldra v letech 1902 – 1904. Projektem přístavby byl pověřen arch. Jan Jarolím, jehož plány jsou datovány srpnem 1920; stavební povolení bylo vydáno 14. 12. 1920, kolaudace se konala 4. 10. 1921.¹⁶⁾ Kino působilo pod jménem **Louvre**, jaké nesl jiný biograf na Národní třídě už v letech 1911 – 1916; v roce 1959 však byl sál předán Státnímu pedagogickému nakladatelství „k pořádání výstav a pořadů s pedagogickou tematikou“ a kino zaniklo. Řešení novostavby z let 1920 – 1921 bylo ztíženo nepravidelným tvarem prostoru, který měl projektant k dispozici, a zřejmě také požadavkem jeho maximální exploatace, což vedlo v podrobnostech k některým diskutabilním výsledkům. Sál s mírně svažitou podlahou měl základní rozměry 26,5 x 10,6 m. V jeho parteru bylo založeno ve dvou za sebou následujících oddílech 27 obloukových řad s celkem 419 sedadly, následovalo pět nepravidelně vedle sebe řazených lóží – celkem pro 24 diváků – a za nimi ještě jedna řada 16 sedadel problematické hodnoty. Do úzkého trojúhelného cípu po levé straně sálu byly vtlačeny dvě boční lóže (13 míst) a v mělkém výklenku před nimi umístěna ještě tři izolovaná křesla. Na balkoně se počítalo původně se 117 sedadly v sedmi obloukových řadách, ale část míst v zadních řadách zaujala podle dodatečných úprav projektu kupředu vysunutá projekční kabina. Využilo se ovšem i bočních stěn k zavěšení lůžových ramen, přičemž nepravidelnost výchozího půdorysu si vynutila jejich asymetrickou dispozici: proti pravému ramenu s 25 místy ve čtyřech nestejně velkých lóžích neslo zkrácené levé rameno jen jednu velkou lóži s deseti křesly. Nevýhodám výhledu z bočních lóží hleděl projekt čelit postupným snižováním jejich úrovně směrem k obrazu i jejich souběžným ustupováním do stran. Orchestřiště bylo založeno na šířkově protáhlém oválném půdorysu, korespondujícím některým barokizujícím prvkům v úpravě interiéru. V kontrastu k úzkostlivému využití každého místečka v sále byla štědře dimenzována promenádní předsálí v přízemí i na úrovni balkonu.

Jen z časopisecké zprávy si můžeme učinit představu o podobě rovněž už neexistujícího kina **Čechie**, otevřeného koncem listopadu 1921 při hostinci v novogotickém domě na rozhraní Malé Strany a Smíchova pod dolním ukončením Hladové zdi (čp. 414-415/III). Čteme tu, že je to kino „jednoduché, prostranné, opatřené všemi vymoženostmi posledních podobných staveb,“ obsahující „na sedm set pohodlných sedadel s dvojím

16) Stavební archiv ObÚ Praha 1.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Plány kina Louvre na Národní třídě (čp. 116);
Jan Jarolím, 1920 – 1921.

*Budovy u Újezdských kasáren na pohlednici z počátku století;
v domě v popředí vlevo hrálo od listopadu roku 1921 kino Čechie*

přístupem a s řadou pohodlných lóží. Podél vchodů táhne se po celé délce přístupiště, opatřené rovněž pro čekající sedadly.“ Dobově zajímavé je také sdělení, že tu hraje „orchestr, sestávající z invalidů-legionářů, jako že vůbec podnikatel zaměstnává výhradně podobné síly a vdovy.“¹⁷⁾

Na romantickém místě hodlala postavit svůj biograf malostranská organizace Družiny československých válečných poškozců, která si pro své **Bio na Čertovce** vyhlédla přízemní dvorní stavení při domě čp. 520-III, na levém břehu vltavského ramene těsně nad Karlovým mostem.¹⁸⁾ Projekt významného architekta Karla Pecánka z počátku roku 1921 ukazuje sál pro 510 osob na ploše 31,6 x 9 m. Za křesly v rovných řadách na mírně svažité podlaze mělo být pět čelně orientovaných lóží, plátno mělo mít rozměry 3,7 x 4,2 m. Do dvorního prostranství se mělo přízemní stavení obracet kubismem ovlivněnou klasicistující fasádou se zajímavě řešeným přístřeškem na osmibokých pilířích, nápis BIOGRAF měl být i na zadní fasádě nad Čertovkou. Záměr se však neuskutečnil, protože žádost o jeho schválení byla zamítnuta s poukazem na bezpečnostní a požární nevhodnost. O čtyři léta později pak bylo stavení využito k adaptaci na garáže.

V listopadu 1921 zahájilo svá představení kino **Sanssouci** (od roku 1925 nesoucí název **Kapitol**) v Německém studentském domově v dnešní Opletalově ulici (čp. 1663).¹⁹⁾

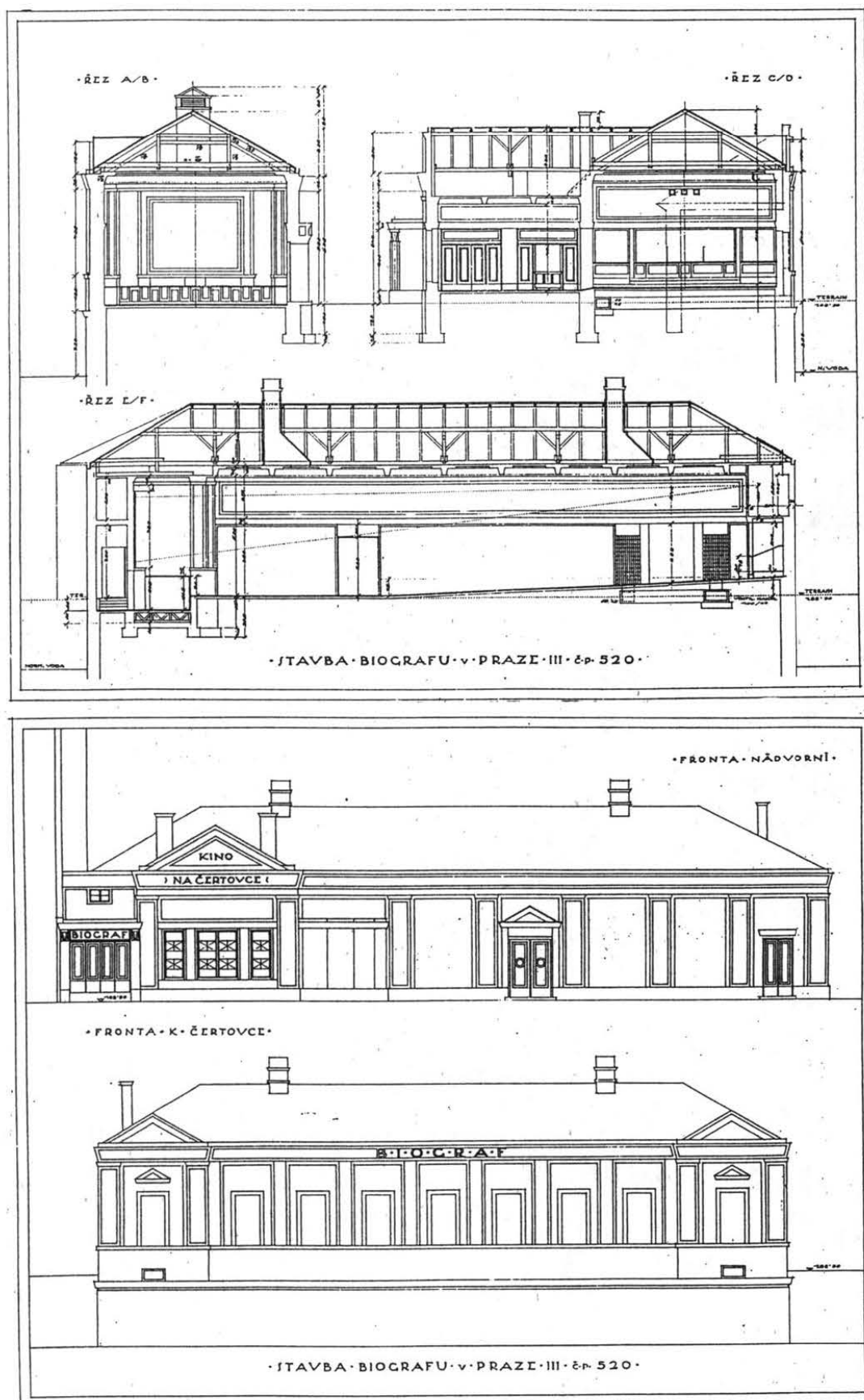
17) Viz „Filmový věstník“ 2, 1922 č. 3 (3. 3.), s. 8.

18) Archiv architektury NTM, fond Pecánek č. 19; Stavební archiv ObÚ Praha 1.

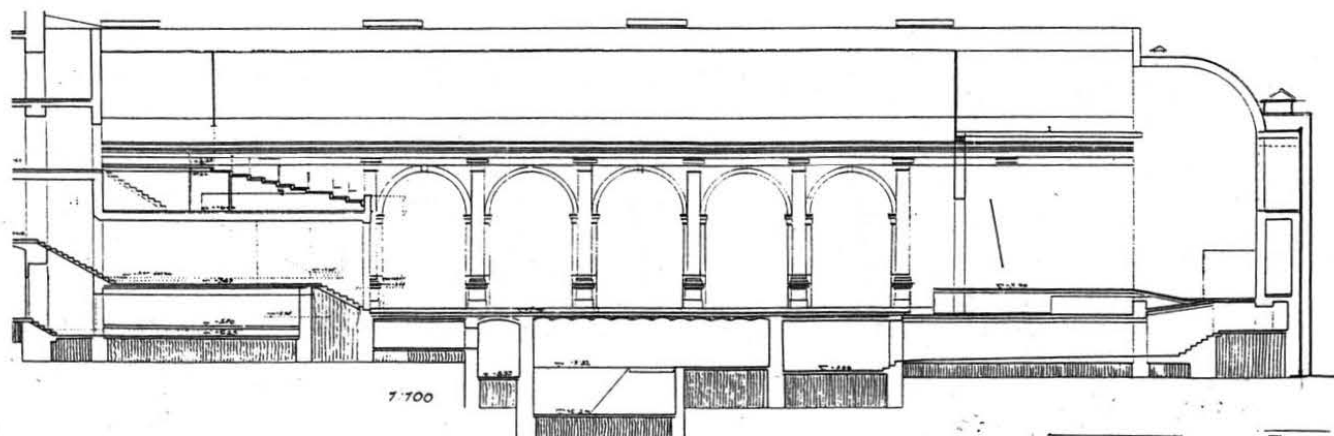
19) Stavební archiv ObÚ Praha 1; Zdeněk Štábla, *Data a fakta z dějin čs. kinematografie. I. – IV.* Praha 1989, s. 241 – 242; autoři adaptačního projektu jsou zde uvedeni chybně.

ILUMINACE

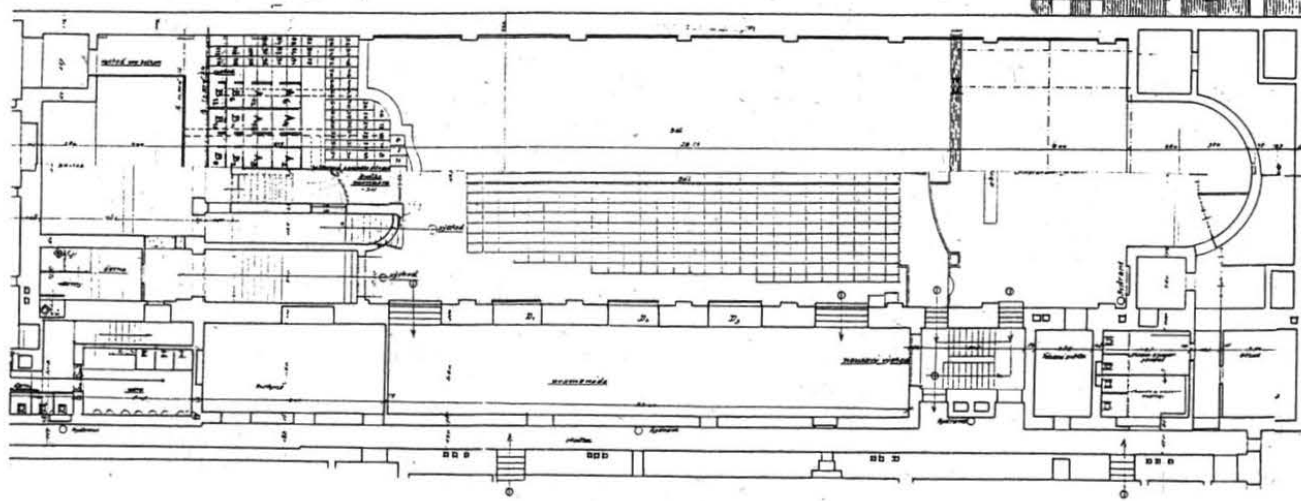
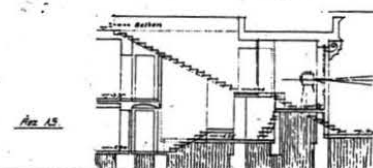
Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Projekt kina Na Čertovce na Malé Straně (čp. 520-III);
Karel Pecánek, počátek roku 1921 – nerealizováno

Dávka na adaptaci sálu pro biograf v domě čp. 1663. Praha-II.

*Projekt adaptace sálu v domě čp. 1663-II v Opletalově ul. pro kino Sanssouci/Kapitol
(dělený půdorys je kombinací parteru a balkonu); Ferdinand Rudolf, 1921*

Zde došlo jen k dílčím úpravám velkého sálu, v jehož čele bylo rozměrné pódium, uzavřené hlubokou klenutou apsidou, a na opačné straně balkon s dekorativně vystupujícím středem na barokně zvlněném půdorysu. Podle projektu arch. Ferdinanda Rudolfa z června 1921 bylo na tomto balkoně zřízeno dvanáct stupňů a na nich umístěno vpředu a částečně po stranách 112 křesel, zatímco podstatnou část zadní poloviny zaujal ve čtyřech řadách kompaktní blok 24 lóží. Přízemí bylo ponecháno rovné a v něm umístěno 503 sedadel ve 27 řadách a úzkém „ostrůvku“ vlevo těsně u podia (zveřejňovaný údaj o kapacitě 1200 osob tedy snad zahrnoval i na projektu nevyznačená, ale v tehdejší praxi nikoliv neobvyklá místa k stání). Promítací kabina byla upravena pod balkonem, šikmo kupředu vychýlené plátno o rozměrech 3,4 x 5,1 m zavěšeno nad pódium (v sále o šířce 13,6 m) na vzdálenost 39 m od nejdražších míst v zadních lóžích. Do kina byl ovšem monumentální vstup vestibulem, předěleným příčným syrským obloukem na dvojicích sloupů, k sálu přiléhaly prostorné čekárny a postranní „promenády“ (na úrovni balkonu byla v její přední části oddělena „vyhrazená lóže“ s výhledem do sálu).

* * *

Shrneme-li dosavadní poznatky o pražských kinosálech z počátku dvacátých let, vidíme v mnohém ohledu obdobný obraz jako u kin předválečných. Znovu se setkáváme s neobyčejně protáhlými proporciemi sálů s nejdražšími místy co nejdále od plátna, orchestríště pod plátnem je (a ještě dlouho bude) obligátní součástí každého nově zakládaného biografu. V nové podobě se ovšem nyní jeví zřizovatelé: proti dříve převažujícím individuálním podnikatelům stojí za novými kiny ve větší míře různé spolky, družstva a sdružení, jež vedle příjmů z oblíbených představení sledují (či přinejmenším proklamují) i vlastní osvětové cíle. Co do architektonické úrovně nových sálů musíme ovšem konstatovat, že naši oblast v podstatě míjel proud nových směrů – ačkoliv teoretici avantgardy právě ve filmové tvorbě spatřovali umění budoucnosti. Z jistě oprávněných praktických důvodů šlo převážně o prostá stavitelská řešení; kde pak stavebníci podnítili projektanta k ambicióznějšímu projevu, hovořil výsledek zpravidla spíše o snaze po okázalosti, volil stylově konzervativní prostředky a svou úroveň zůstával za tím, čeho bylo před válkou dosaženo například ve smíchovském Sportu, vinohradské Minutě nebo Koruně na Václavském náměstí.²⁰⁾ A tak nás mezi pražskými kinosály z počátku dvacátých let zvláště zaujmou díla architektů Jaroslava Vondráka a projektantské dvojice Tomáš Pražák – Pavel Moravec.

Jaroslav Vondrák se významně podílel na projektu nové zahradní čtvrti ve Střešovicích. Vedle řady rodinných domů je tu jeho dílem i ústřední budova na Macharově náměstí (čp. 250) z let 1921 – 1922 s obchody a biografem **Ořechovka**.²¹⁾ Ten zaujal převážnou část prohloubeného přízemí v západním křídle budovy. Jednotný prostor sálu s výrazně svažitou podlahou na profilu táhlého, progresivně stoupajícího oblouku má celkovou výměru 29,4 x 13,8 m. V přední zúžené čtvrtině bylo malé jeviště, segmentem předscény vystupující do prostoru orchestríště, na ostatní ploše bylo umístěno 489 sedadel ve

20) Srov. J. Hilmera, c. d., s. 119 – 164.

21) Stavební archiv ObÚ Praha 6; „Stavitelské listy“ 19, 1924, s. 6.

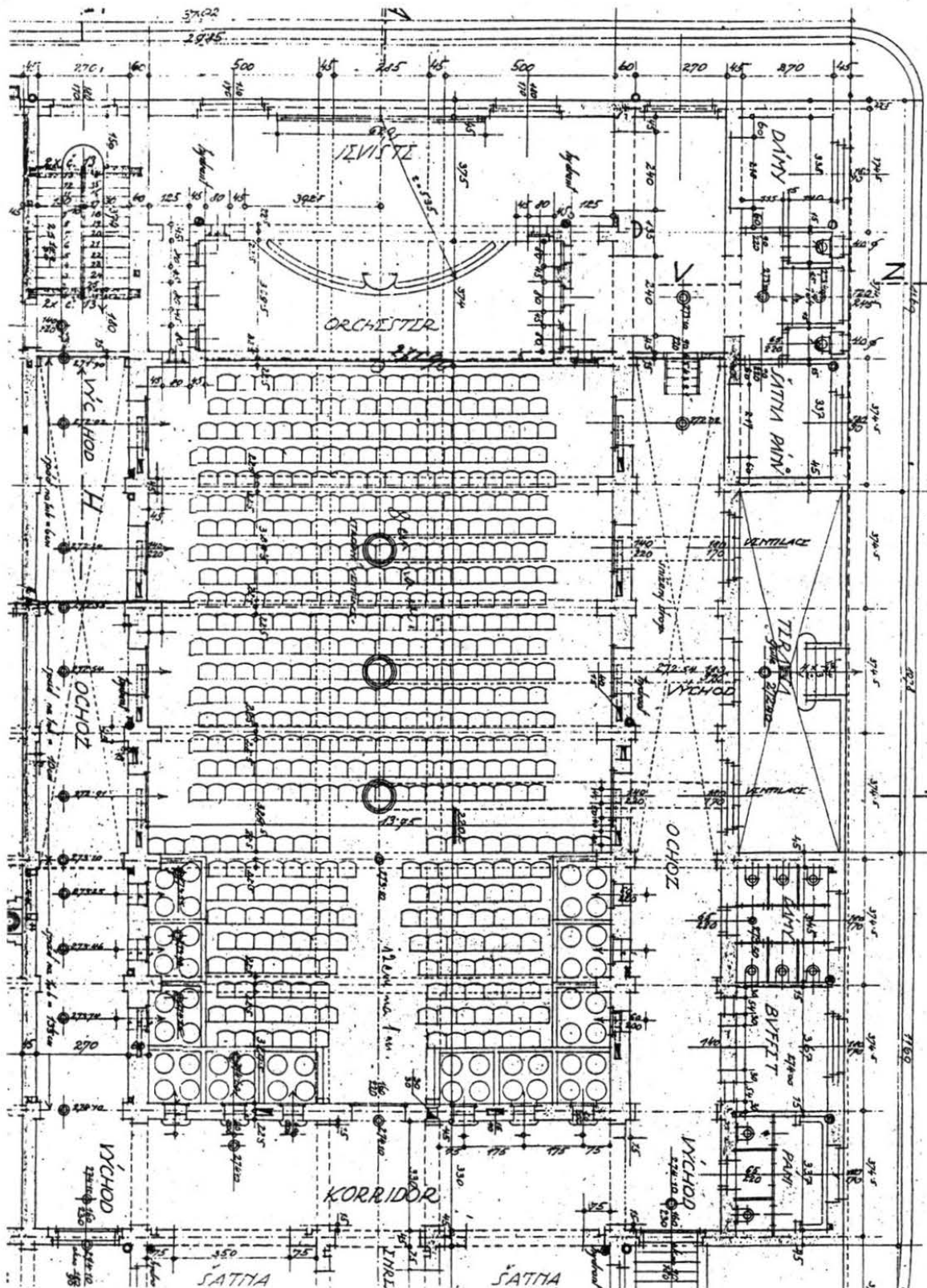
*Kino Ořechovka ve Střešovicích
snímek sálu s původní výzdobou, 1921 – 1922*

27 řadách a v pozadí sálu 12 čtyřmístných lóží – šest čelních a šest na krátkých, výrazně klesajících ramenech. Celý sál obklopoval koridor, z něhož měl být na severní straně východ na otevřenou terasu. Interiér byl upraven v typickém Vondrákově stylu, jehož expresivita se opírala o aktuální formy rondokubismu a který v detailech přijímal podněty art deco; na malířské výzdobě se podílel J. Šimák. Snaha po zvýšení kapacity vedla již roku 1926 k úmyslu zavěsit na boční stěny pod nepříliš vysoký strop vždy čtyři osmi- až desetimístné lóže. Tento záměr, jehož realizací by za problematický zisk divácky nevýhodných míst byly narušeny proporce sálu, se neuskutečnil, ačkoliv příslušné plány Františka Pichla již byly úředně schváleny. Později – zřejmě v souvislosti s instalací topných radiátorů – byly zrušeny postranní lóže v parteru a naopak zřízena nová střední lóže před původním zadním vchodem. V nejištěné době byla odstraněna malířská a reliéfní výzdoba, takže původní detailní úpravu připomínají jen mohutné hlavice v podobě převrácených komolých jehlanů nad přízedními polopilíři či ozdobné mřížky v okrouhlých stropních větrácích – a potom ovšem ploše dekorativní výplně s pěkným kovářím na dveřích vstupů. Byla už řeč o pražském kinu **Alma** na Novém Městě v souvislosti s původním projektem Milana Babušky i o přenesení projekčního úkolu na dvojici Tomáš Pražák – Pavel Moravec.²²⁾ Jde přitom o jednu z prvních známých prací architektů, kteří na sebe během dvacátých let upozornili řadou významných staveb. Jejich projekty se pravidelně zveřejňovaly v odborných časopisech – až do osudné události z října 1928, kdy se zřítil rozeštavěný hotel Na Poříčí, který oba projektovali a jehož stavbu zároveň jako podnikatelé

22) Viz poznámka č. 6.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Kino Ořechovka ve Střešovicích (čp. 250);
Jaroslav Vondrák, 1921 – 1922

realizovali.²³⁾ Následující soud sice neprokázal jejich vinu na katastrofě a smrti mnoha obětí, ale morální odsouzení ze strany veřejnosti bylo jednoznačné: jejich další dílo jako by už pro soudobou odbornou publicistiku neexistovalo.

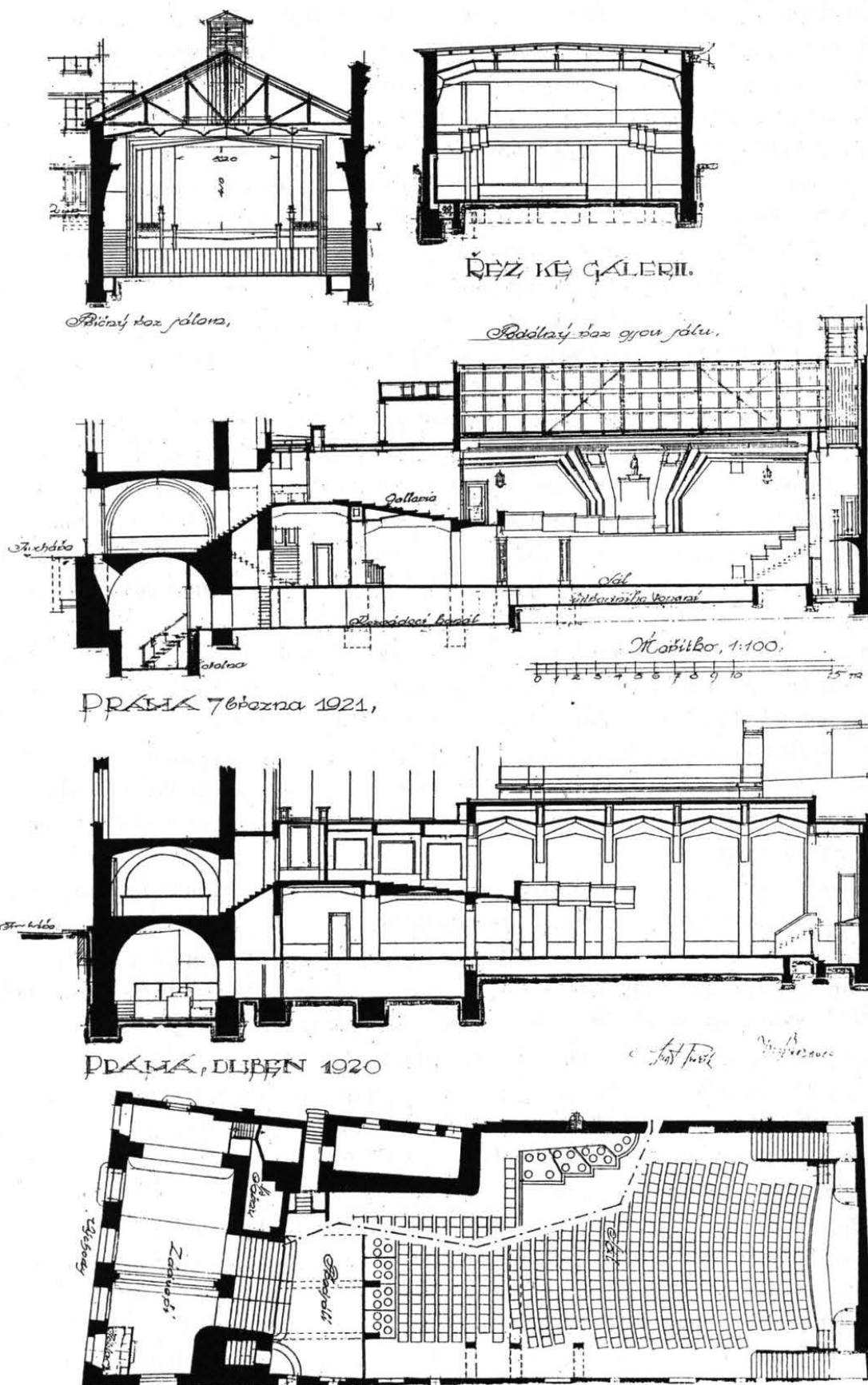
Původní projekt kina Alma je z dubna 1920, skutečné provedení zachycují kolaudační plány s datem 7. 3. 1921, čili krátce před prvním představením. Projektanti se museli vypořádat s podmínkami starého domu, do jehož těla alespoň zčásti zavazovali nově zřizované prostory. Vynucené zalomení hlavní osy mezi predsálím a hledištěm nebylo tak nepřijemné jako okolnost, že do zadní části sálu zasahoval zleva masiv starého zdiva, takže posledních osm řad z celkového počtu 28 i lóže za nimi v přízemí a krom první všech dalších jedenáct řad na galerii bylo ubráním levé třetiny asymetricky posunuto k pravé straně. Maximální šířka řad v přízemí byla 9,6 m, poslední řada na galerii byla od plátna vzdálena 26 m. Před plátnem o šířce 5,2 m byla úzká estráda, zdobená dekorativními sloupky a mřížkovým zábradlím, k níž vedla dvěma rameny schodiště podél bočních stěn sálu, pod estrádou bylo mírně prohloubené orchestřiště. Spodní okraj obrazu byl zhruba 3 m nad úrovní hledištní podlahy, přičemž vzdálenost první řady od projekční stěny byla právě taková. Na původním projektu je zakreslena podlaha přízemku rovná, v provedení dostala jen mírný zdvih převýšením asi o půl metru. Předních dvacet řad přízemku bylo provedeno v mírně zakřivených obloucích, dalších osm zůstalo přímých, za nimi pak byly zřízeny čtyři čelně orientované lóže. Galerie začínala nad dvacátou řadou přízemku, její přímé řady se stupňovitě zdvíhaly a jejich úroveň se pohybovala uvnitř výškového rozpětí promítaného obrazu, takže zde byla zřejmě opticky nejlepší místa v celém sále. Méně příznivá byla v tom ohledu situace lóží, umístěných po čtveřicích na bočních stěnách před balkonem. Směrem kupředu sice stupňovitě klesaly a také půdorysně stejným směrem ustupovaly do stran; nezdá se však, že by toto řešení bylo pro nerušený výhled postačující.

Vedle připomenutých realizačních odchylek v ustrojení sálu došlo v provedení k výrazné změně jeho výtvarného řešení. Původní projekt členil boční stěny vysokými lizénami, z nichž šikmo vystupovaly konzoly hranolového profilu, přecházející pak tupouhlými zalomy do příčných stropních pasů. Mezi nimi se obdobně zalamoval podélný profil stropu, který tak dostal podobu jakési sklípkové klenby a přihlásil se tím ke vzorům české kubistické architektury. Jako nejbližší příklady můžeme uvést Kotěrovo řešení sálu v Mozarteu (1912) nebo Machoňovu scénu do Šibalství Scapinových (1913). V realizované podobě zůstaly boční stěny v dolní třetině hladké, zato nad římsou v úrovni postranních lóží dostaly velice expresivní úpravu: Z jejich roviny se šikmo vyklápěly ploché bloky lichoběžníkového, nahoru se rozbíhajícího obrysu, a z těch zase v ještě výraznějším předklopení ploché konzoly se soklem, určeným k umístění plastické figury. Tento útvar pak rámovaly z každé strany ve třech proudech stoupající lišty, nad nevysokým svislým úsekem se šikmo vějířovitě zalamující a pokračující pak dlouhými, mírně schýlenými křídly do obou stran. Souběžně s touto úpravou se změnil i tvar stropu: Místo příčných pasů s krystalicky lomenými sklípky převládlo podélné členění profilovanými pásy, mezi nimiž délkou sálu probíhala souvislá pole tupouhle prohloubeného profilu. Od lapidárního kubistického pojetí v původním projektu se tak výtvarný výraz posunul

23) Srov. *Památky*, s. 561 – 562 (stať J. Hilmerý).

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Kino Alma v Jirchářích (čp. 15-II) – nákresy z obou fází projektování;
Tomáš Pražák a Pavel Moravec, 1920 – 1921

k podrobněji rozvedené podobě ve stylu „art deco“, což ještě vyzdvihly některé nově aplikované detaily jako nástěnné lampy a zejména dekorativní řešení estrády. Navenek reflektoval úpravu interiéru podélný štít nad boční fasádou do Křemencovy ulice.

Souběžně se stavbou kina Alma probíhala podle plánů Tomáše Pražáka a Pavla Moravce realizace žižkovského kina **Deklarace** (čp. 590-XI, nároží Komenského nám. a dnešní Žerotínovy ul.)²⁴⁾ Celý proces tu byl ještě složitější. Základem byl někdejší taneční sál, který roku 1887 rozšířil stavitel Theodor Brož a roku 1910 adaptoval Zdeněk Frič (seznámili jsme se s ním v souvislosti s žižkovským kinem Pokrok²⁵⁾) pro divadelní provoz. Sál dostal tehdy dosti prostorné jeviště (hrací plocha 8,4 x 7 m) s orchestřištěm, v hledišti (20 x 12,4 m) byla upravena svažité podlaha a do jeho zadní části byl vestavěn balkon, z něhož po obou stranách vystupovala krátká ramena, nesoucí dvojice lóží. Interiér zdobila secesní štukatura barokizujícího rázu.

První Pražákův a Moravcův projekt na přeměnu divadelního sálu na kino pochází ze srpna 1920. Počítá se zrušením jeviště a rozšířením parteru prakticky o celou jeho plochu (získaný prostor vpředu má mít plochou podlahu), ve 35 řadách je tu umístěno 677 sedadel, v každém zadním rohu je dvojice lóží. Na balkoně byla zvýšena strmost stupňů; boční lóžová ramena zůstávají v podstatě beze změny, ale v popředí balkonu se navrhuje sedm čelně orientovaných čtyřmístných lóží; teprve za nimi následuje šest řad se 107 sedadly. V interiéru počítal projekt se střízlivou geometrickou úpravou, výraznější prvek představuje snad jen skloněná markýza na trojúhelném půdorysu, stínící orchestřiště pod promítacím plátnem. Naproti tomu exteriér přijímá expresivní řešení kubisticky dekorativního charakteru, jakým se vyznačovala i Alma, kde význačnými prvky jsou římsy, vrstvené do nízkých převráceně komolých jehlanců anebo tupouhle zalamované do obrazce, připomínajícího čelný pohled na letícího ptáka; anebo ještě nápadněji štíty ostroúhle rozřípeného obrysu, tvořené do pyramidy vršenými převrácenými lichoběžníky.

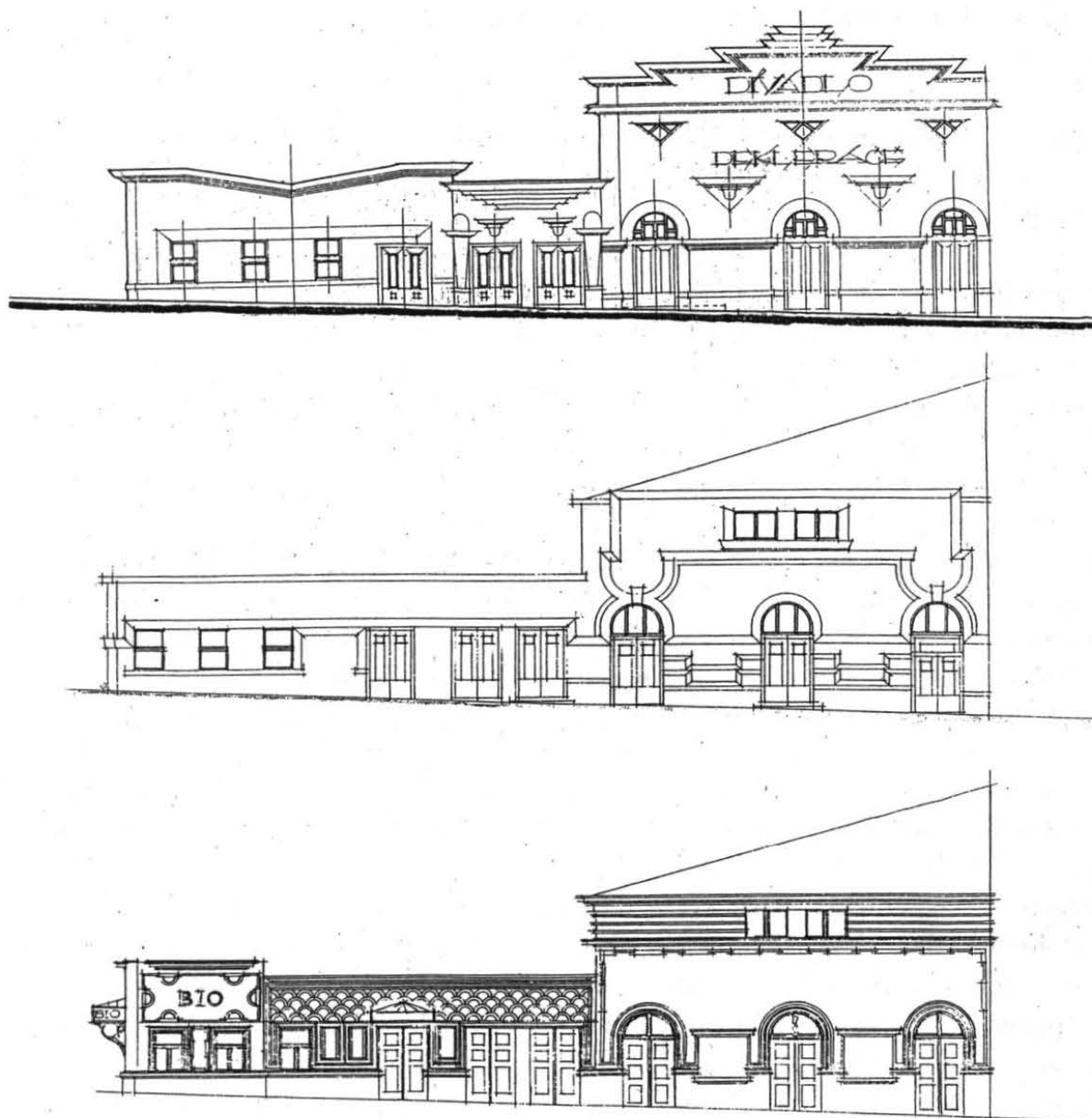
Z dalšího vývoje je patrné váhání zadavatelů nad přesným určením nově upraveného sálu: Projekt z listopadu 1920 ponechává sálu charakter divadla, v němž se jen alternativně počítá s promítáním filmů, na plátno napnuté v konstrukci, přesunutelné z pozadí jeviště až k přední rampě. Řešení parteru zůstalo krom vypuštění řad v popředí beze změny, na balkoně byly vynechány čelní lóže, exteriér zůstal beze změny. Na tento projekt bylo vydáno stavební povolení 4. 1. 1921, ale zadavatelé se zřejmě vrátili k původním plánům, které pak byly úředně schváleny 30. 5. Vlastní stavební práce proběhly až v následujícím roce podle plánů, datovaných březnem 1922. Počet míst v přízemí byl snížen (ze 677 na 594), ze čtyř lóží v pozadí zůstaly jen tři, na balkoně byla ponechána vždy dvojice lóží na bočních ramenech, zatímco sedm čelních lóží bylo přesunuto k zadní stěně, za pět řad s 90 místy. Souběžně s podstatně prostší detailní úpravou interiéru upustilo nové řešení v úpravě exteriéru od expresivity ostře lomených tvarů a přiklonilo se k rondokubistickým vzorům – nejvýraznější partií je přitom do náměstí orientované průčelí sálu s kompozicí říms, vedených do klenutých i miskových oblouků. I zde však došlo ke změně, kterou zachycují plány z prosince 1922: hlavní důraz se přenesl na průčelí do tehdejší Jakoubkovy

24) Stavební archiv ObÚ Praha 3; Z. Štábla, c. d., s. 304; „Filmová Praha“ 5. 1. 1923.

25) Viz J. Hilmera, c. d., s. 125.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

*Exteriér kina Deklarace na Žižkově (čp. 590-XI) – ve třech fázích projektování;
Tomáš Pražák a Pavel Moravec, listopad 1920, březen 1922 a prosinec 1922*

(dnes Žerotínovy) ulice, kde průčelí se vstupem pod vystupujícím přístřeškem se jménem kina sevřely mírně převýšené flanky v rondokubistické úpravě. Plochu mezi nimi pokryla soustava drobnějších, do šupinového ornamentu spojovaných obloučků; tyto prvky přešly pak i za nároží na část druhé fasády. V této podobě začala Deklarace hrát 25. 12. 1922.²⁶⁾ –

26) Nedokážeme posoudit, jak do popsané složité historie zapadají plány, jejichž reprodukci doplnil divadelní režisér Jan Bor svůj článek *Problém divadelní budovy* („Stavitel“ 4, 1922 – 1923, s. 53 a 54) a označil je jako dílo Ludvíka Hilgerta a Jana Václavíka. Půdorys odpovídá ve všech podstatných rysech Pražákovým a Moravcovým plánům z března 1922, a také perspektiva sálu s nástrojnou malbou Čeňka Jandla (v pojetí blízká podobným výtvarům F. Kysely) tento souhlas potvrzuje; odlišné je ovšem řešení exteriéru s převládajícím horizontálním, jen nepatrně na rondokubistické vzory reagujícím členěním.

Úprava v kině **Beseda** z roku 1924 rovněž podle plánů dvojice Pražák – Moravec je ve srovnání s Almou a Deklarací méně významná.²⁷⁾

Pro svou hodnotu však zaslouží stručné připomenutí i jedno mimopražské dílo těchto projektantů – „**Kinematografické divadlo**“ v **Kutné Hoře** z let 1920 – 1921. Šlo o novostavbu, takže projektanti se tu mohli projevit svobodněji než v pražských adaptacích a dosáhli výsledku funkčně šťastného a výtvarně přesvědčivého, přičemž působivá je zejména stylově jednolitá podoba expresivního exteriéru.

Kina podle projektů Tomáše Pražáka a Pavla Moravce představují to nejcennější, co bylo u nás na tomto poli v časných dvacátých letech vytvořeno. O to smutnější je osud, který tyto stavby potkal: interiéry Almy zanikly v letech 1982 a 1994 při vestavbě místností nahrávacího studia, Deklarace zcela ustoupila novostavbě nájemního domu, pustý sál Besedy je devastován a kutnohorské kino zavřeno.

Zdá se, že předválečným zřízením kin Illusion, Passage, Koruna a Světozor byla potřeba v tomto směru na Václavském náměstí na delší čas saturována – až do poloviny dvacátých let je to jediná **Hvězda** (čp. 703-II, Václavské nám. 38), kde byl dosavadní kabaretní sál v secesní budově z let 1911 – 1912 (Bedřich Bendelmayer) upraven pro filmová představení.²⁸⁾ Stalo se tak podle plánů Jana Raita z října 1922, nesoucích kuriózní nadpis „Změna úpravy provozovárny pro kinematograf“ a schválených k realizaci 13. 7. 1923. Na balkoně bylo nyní za třemi řadami křesel zřízeno šest lóží, dalších osm lóží zaplnilo prakticky v celé hloubce sálu každé z bočních balkonových ramen. Promítací plátno mělo šířku 5,3 m. – V témže roce adaptoval stavitel Antonín Möse na biograf původní zahradní sál v osvětovém domě **Urania** Německého řemeslnického sdružení Ve Smečkách (čp. 22/592-II).²⁹⁾

Jako poněkud nepřehledná se jeví historie holešovického kina **Belvedere** (čp. 479-VII, Letohradská 2).³⁰⁾ Základem byl hostinec, který postavil František Barth v roce 1884 na nároží dnešních ulic Milady Horákové a Františka Křížka. K hostinci přiléhal z jižní strany přízemní sál a za ním pokračovala až k dnešní Letohradské ulici zahrada s otevřenou verandou. Roku 1913 byl sál rozšířen a obohacen vloženou galerií pro hudbu (stavitelé František Stárek a Antonín Böhm), v roce 1922 pak zabrala místo zahrady, zrušeného sálu i části starého hostince novostavba hotelu podle projektu Josefa Herinka. Od začátku se tu počítalo s kinosálem, situovaným na ploše 29 x 11,8 m v suterénu a přízemní části při dnešní ulici Františka Křížka (tehdy Vinařské) a přístupným přes vestibul z Letohradské. Na původních Herinkových plánech je zakreslen parter se 628 sedadly ve 37 řadách, šesti čelně orientovanými lóžemi, umístěnými vzadu po obou stranách širokého vstupního schodiště a dalšími pěti lóžemi po levé straně parteru; řešení balkonu v této verzi není z dostupných plánů patrné. Stavba se však vlekla, a k projektování kinosálu byl přizván Oldřich Tyl, spoluautor nedalekého Veletržního paláce (1924 – 1928).³¹⁾ Vývoj jeho koncepce ukazuje několik náčrtků z dubna 1924, střídajících orientaci sálu

27) Stavební archiv ObÚ Praha 1; úprava spočívala v novém řešení galerie.

28) Stavební archiv ObÚ Praha 1; *Památky*, s. 450 – 451 (stať D. Robové).

29) Stavební archiv ObÚ Praha 1.

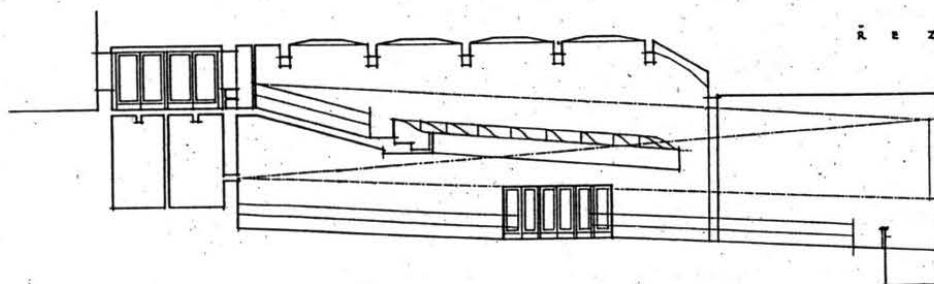
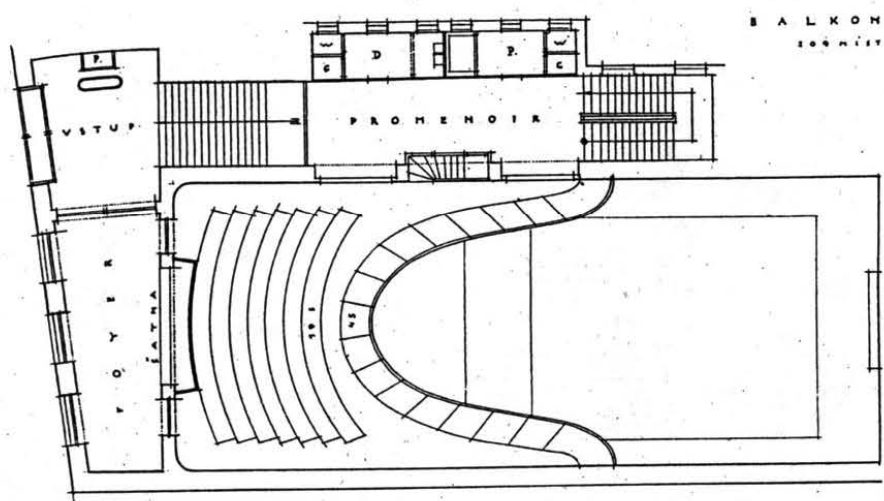
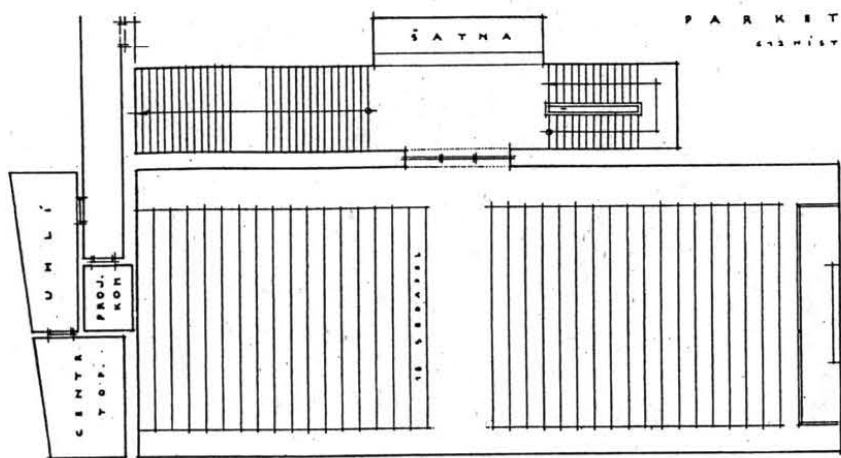
30) Stavební archiv ObÚ Praha 7.

31) Stavební archiv ObÚ Praha 7; Archiv architektury NTM, fond O. Tyl.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

NÁVRH KINEMATOGRAFU V SOUTERRAINU
DOMU P. RAŽE, VIMARSKÁ ULICE PRAHA VII

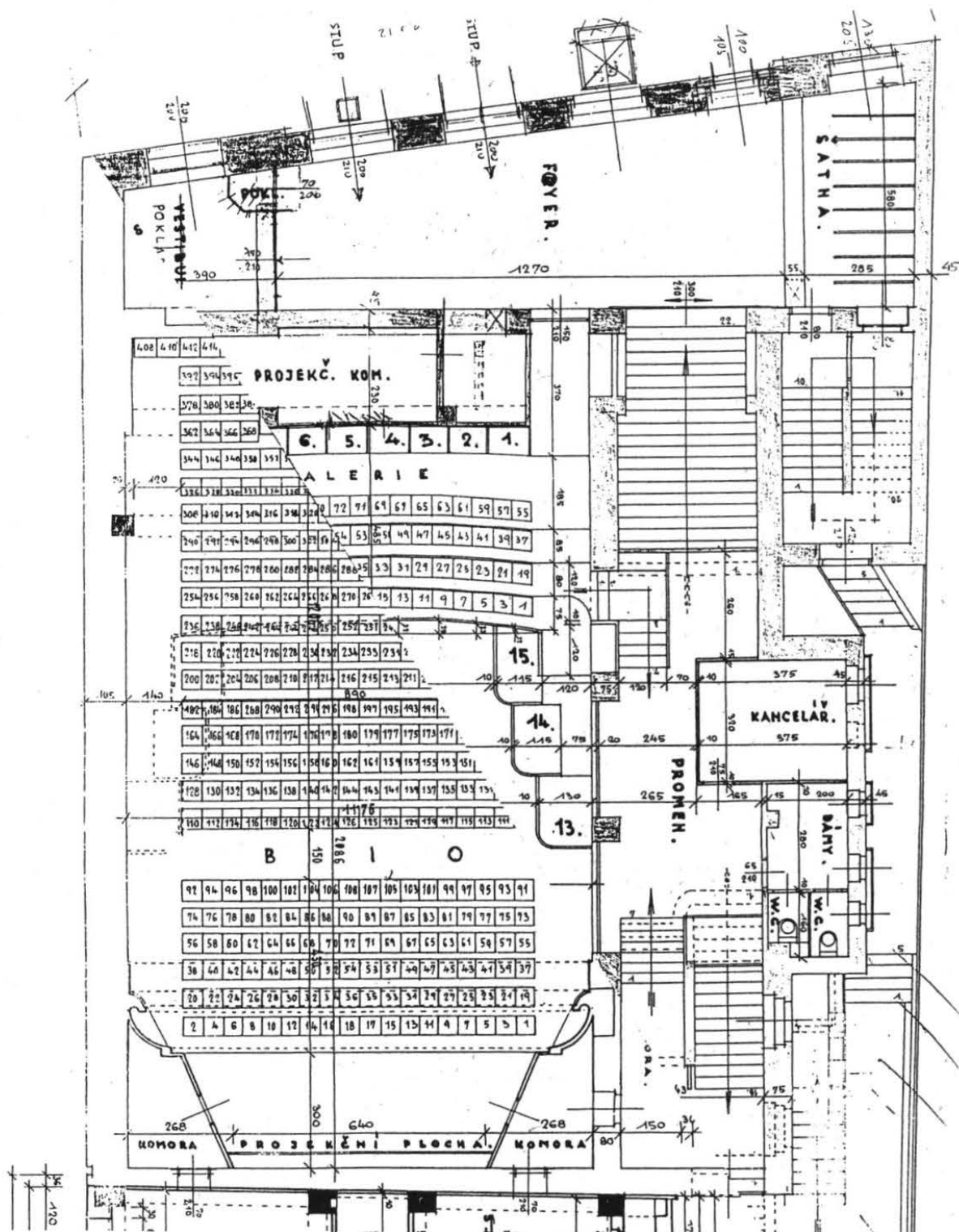
V PRAZE V DUBNU 1924

MĚŘÍTKO 1:200

Nerealizovaný projekt na úpravu kina Belvedere v Holešovicích (čp. 479-VII);
Oldřich Tyl, duben 1924

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Plány kina Belvedere – kombinovaný půdorys v úrovni parteru a balkonu;
Jan Chládek, 1935 – 1936

směrem ke třídě Milady Horákové i k Letohradské ulici, uvažujících o umístění projekční kabiny v přízemí i za balkonem, dávajících řadám v přízemí přímý i obloukový tvar; u dvou variant zaujme tvar balkonu na hlubokém, zvonovitě se rozšiřujícím půdorysu se 17 lóžemi podél celého vnitřního okraje, třetí varianta zaplňuje balkon deseti obloukovými řadami a pouze po každé straně jeho čela dává vystoupit jediné lóži. Tato varianta se nejvíce přibližuje k řešení naznačujícím větší měřítkem (1:100 proti ostatním 1:200) definitivnost volby. Na něm je parter se 460 sedadly ve 24 přímých a balkon s 290 místy ve 13 obloukových řadách (do posledních dvou je vložena projekční kabina), přímá klesající ramena nesou po 6 lóžích, z nichž přední čelně zaoblené se přibližují k plátnu na vzdálenost necelých tří metrů (přízemí ponechávala každá z variant bez lóží). Jak probíhalo Tylovo jednání se stavebníkem Rudolfem Rážem nevíme; každopádně „Návrh sálu“ od Václava Ittnera z června 1925 ukazuje interiér v důležitých podrobnostech odlišný: zřetelně kratší a s rovnou podlahou. To byla zřejmě podoba, v níž kino Belvedere zahájilo 1. 10. 1926 své představení filmem *Knížecí láska*, před nímž salonní orchestr zahrál předehru k Wagnerově opeře *Rienzi*. Když se v roce 1935 na místě starého hostince na rohu dnešní třídy Milady Horákové začal stavět moderní hotel podle projektu Jana Chládky, došlo i k přestavbě kina. Radikální řešení přitom ukazuje plán z února 1935: dispozice se měla otočit o 180°, balkon měl být zcela vyhrazen lóžím, umístěným na segmentově vystupujícím čele i půdorysně se rozevírajících, podél celé hloubky bočních stěn stupňovitě klesajících ramenech. Tento projekt byl zamítnut a konečné řešení ukazují dva půdorysy z listopadu 1936. Délka sálu, stejně jako dispozice schodišť na nich odpovídá Ittnerovu plánu z roku 1925. V parteru je 428 sedadel ve 24 řadách, na balkoně 4 řady se 72 sedadly a za nimi 9 malých čelně orientovaných lóží, po trojici větších lóží pak na stupňovitě klesajících bočních ramenech, končících ve vzdálenosti přibližně 8 m od projekčního plátna.

Pozoruhodnou stavbu založilo v Holešovicích Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo Lidový dům.³²⁾ Na Veletržní třídě (čp. 31/826-VII) tu vybudovalo obytný dům a na dvorním pozemku za ním založilo vedle sebe tělocvičnu a víceúčelový kulturní objekt. Ten je na původním plánu Emila Šulce z června 1923 označen výslovně jako biograf, a tak také koncipován: Sál dlouhý 19,4 m má v přízemí pro 556 diváků podlahu zalomeného profilu, výrazně stoupavou od dvanácté z celkového počtu 26 řad, za nimiž je pět malých lóží pro dvě až tři osoby. Od středního prostoru v šířce 12,5 m odděluje pět pilířů úzké ochozy, do níž jsou na každé straně zasunuty dvě lóže, každá s deseti sedadly. Na balkoně stoupá pět čelních řad, pro další diváky jsou místa na bočních ramenech nad přízemními lóžemi. Před promítacím plátnem o šířce 5 m je pouze mělké pódium a úzký prostor pro hudbu. Stavba byla povolena v srpnu 1923, ale zřejmě se protahovala, a měnila se i koncepce sálů. Místo biografu hovoří nápis na Šulcově změněném plánu z dubna 1925 o divadelním sálu. Šířka jeho (nyní neděleného) prostoru se zmenšila na 10,8 m; v čele je asi 6 m hluboké jeviště, před ním dosti prostorné, zčásti pod jevištní podlahu zasunuté orchestřiště; nad parterem s rovnou podlahou je vzadu rovněž plochý balkon a za ním plnou stěnou oddělený prostor čítárny. Barokizující obrys jevištního portálu s mušlí nápořední budky kontrastuje s ostrými tvary kubisticky klasicistní fasády.

32) Stavební archiv ObÚ Praha 7.

Projekční plátno ani kabinu promítače plány neukazují; činnost kina **Letná** je však z návěští doložena od 5. 8. 1927 (promítal se *Robin Hood* s Douglasem Fairbanksem). V letech 1959 – 1961 byl sál rekonstruován, přičemž podstatnou součástí úprav bylo zvýšení zadní části parteru na stoupající ploše dřevěné konstrukce.

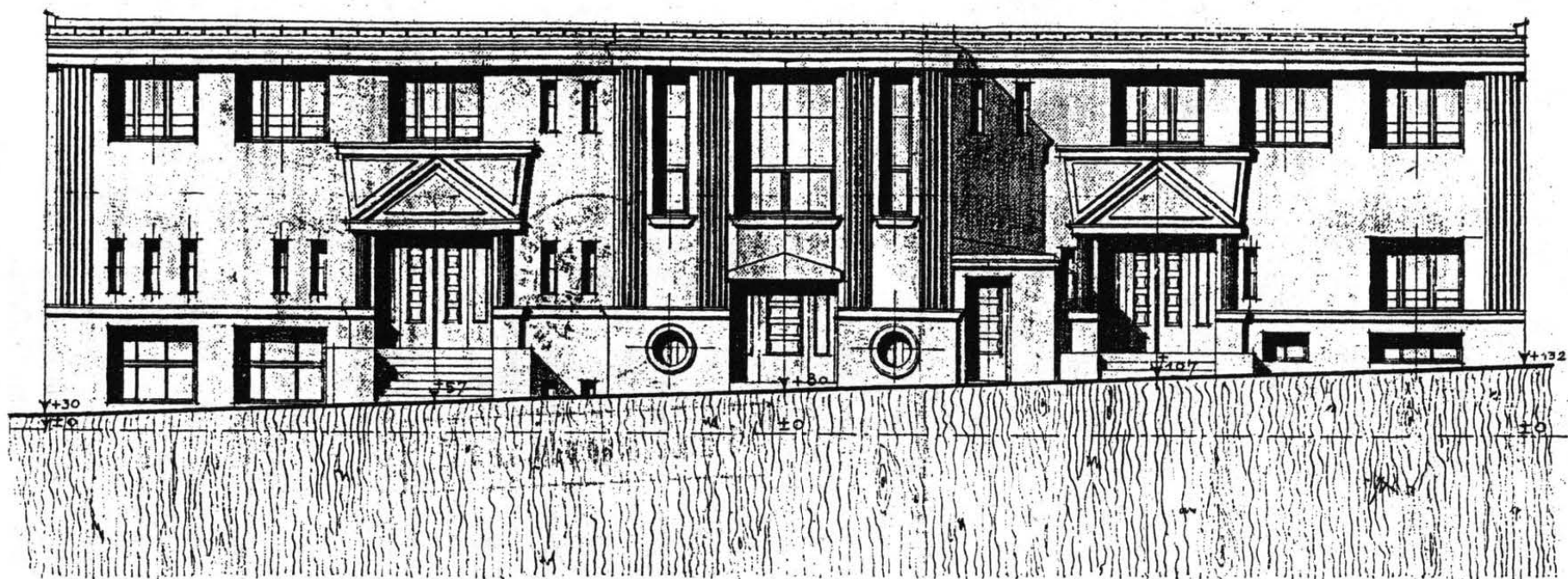
Podle projektu Aloise Dryáka ze září 1922 se na Vinohradech (čp. 1789-1790/XII, Vinohradská 40) stavěla budova Ústředí čs. poštovních a telegrafních zřízenců se dvěma dvoutážovými sály: v přízemí a mezaninu s koncertním a tanečním sálem, v hlubokém suterénu s biografem. Kolaudace novostavby se konala 26. 6. 1924 a 3. 10. v ní zahájilo provoz kino **Radio**.³³⁾ Jeho sál byl podle projektu určen pro 790 diváků, zprávy z doby otevření udávají počet 850 sedadel a současně hovoří o dvacetičlenném orchestru. V nepříliš vysokém prostoru na ploše 30 x 13,1 m bylo za 32 řadami svažitého parteru navrženo deset čelně orientovaných lóží, vždy osm lóží lemovalo parter z obou stran. Na balkoně jsou čtyři řady sedadel až za šesti lóžemi u předního okraje, dalších osm lóží je zase na dlouhých bočních ramenech. Touto konzervativní dispozicí, stejně jako bohatou výzdobou ve stylu kombinujícím pozdně secesní a kubistické podněty, se Radio (dnes **Květen**) zařadilo do oné dosud nekončící řady kinosálů, v jejichž řešení zájem o společenskou reprezentaci převažoval nad funkčností. Dnešní stav sálu je ve značné míře výsledkem úprav, které se tu uskutečnily roku 1970.

K moderním tendencím ve formování hledištních prostor se výrazně – i když nezcela jednoznačně – přihlásil v Praze působící německý architekt Josef Zasche při řešení kinosálu v podzemí paláce na nároží Národní třídy a Jungmannovy ulice. 18. 3. 1925 zde slavnostně zahájilo svou činnost nové kino **Adria** (čp. 36-II).³⁴⁾ Bohužel právě pro tento pozoruhodný kinosál zmizela z archivů původní dokumentace, a tak musíme ve svém názoru vycházet v podstatě z toho, co se z původní podoby nesporně zachovalo v opakovaně adaptovaném interiéru. A potom ze sádrového modelu hlediště, pořízeného kdysi v částečně matoucí perspektivní zkratce hlubšího reliéfu pro názornou informaci diváků u pokladny, zapomenutého kdesi v po léta nevyklížené komoře a šťastnou shodou okolností objeveného při poslední rekonstrukci objektu 12. 10. 1997. Je zřejmé, že projektant Adrie se vědomě inspiroval dispozicí tzv. reformního divadelního prostoru, vzniklého už ve druhé polovině 19. století v opozici proti barokem kodifikovanému systému vrstvených pořadí s řetězy lóží; prostoru amfiteatrálního charakteru na klínovém půdorysu, kde jsou programově vyloučeny boční lóže a vnímání všech diváků se cíleně koncentruje do ohniska dramatické akce. Takovým pojetím se vyznačovaly nejlepší práce z bohužel bez realizace ukončených soutěží na projekty nových divadel v Ostravě, Olomouci a Praze z let 1920 – 1921,³⁵⁾ a tímto způsobem byl také řešen interiér Adrie, založený na lichoběžníkovém půdorysu, v němž se výrazně stoupající řady postupně rozšiřují v souladu s tím, jak se s rostoucí vzdáleností rozšiřuje i podmínka dobrého zorného úhlu. V pozadí hlediště nesly dva hranolové pilíře nepříliš hluboký balkon, za jehož čtyřmi či pěti řadami byla zadní stěna prolomena pravoúhlými výřezy desíti čelně orientovaných lóží, zatímco za řadami parteru byly takové lóže jen dvě, v pravém zadním rohu.

33) Stavební archiv ObÚ Praha 2; „Český svět“ 21, 1924 – 1925, č. 25, s. 16 – 17.

34) Stavební archiv ObÚ Praha 1; *Památky*, s. 201 – 202 (stať R. Šváchy); tam i starší literatura.

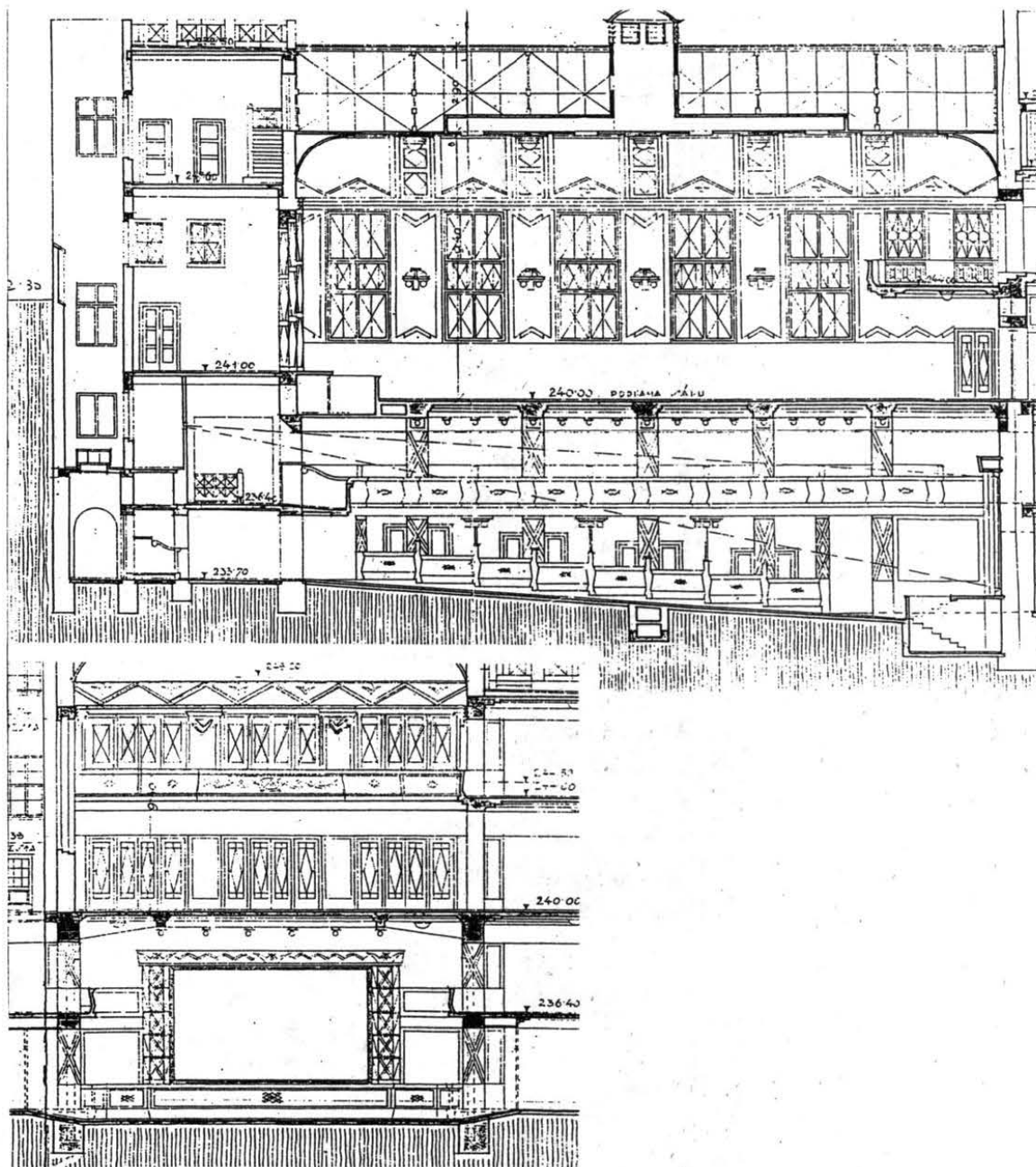
35) Srov. Jiří Hilmera, *Mezníky, které zůstaly na papíře*. „Umění“ 39, 1991, s. 437 – 450.

*Fasáda dvorního stavení s kinem Letná ve Veletržní třídě (čp. 826-VII) –
vlevo vchod do kinosálu, vpravo do tělocvičny;
Emil Šulc, podle změněného projektu z dubna 1925*

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

*Řezy oběma sály (víceúčelovým sálem nahoře a kinosálem pod ním)
v paláci Radio na Vinohradech (čp. 1789-1790/XII);
Alois Dryák, 1922 – 1924*

Protimluv k takto koncipovanému prostoru znamenala ovšem aplikace bočních balkonových ramen, sahajících až k těsné blízkosti plátna a nesoucích po pěti menších a jedné velké lóži. Takové situování diváckých míst bylo v kinech vždy problematické – a dvojnásob v prostorách sbíhavých bočních stěn, na nichž se linie bočních balkonů vlastně odvracejí od čelního pohledu na obraz. Stěny hlediště i hranolové pasy, tažené napříč nad jeho prostorem, pokrývala štukatura geometrické povahy, výrazná zejména v širokém pásu u plátna, pokrytém oválnými rámci, vyplněnými plastickými rozetami nebo otevřenými výkroji pro efektové reflektory.

K přímému konfliktu mezi moderním a tradicionalistickým pojetím prostoru kinosálu došlo v paláci **Olympic**, jedné z nejslavnějších staveb pražského funkcionalismu.³⁶⁾ Budovu projektoval od roku 1923 v několika variantách přední reprezentant tohoto směru Jaromír Krejcar, přičemž kinu v suterénu dal příznačnou podobu reformního prostoru s amfiteatrálním hledištěm na klínovém půdorysu. Nejsme si zcela jisti, zda už Krejcar nenarušil v průběhu postupného plánování původní koncepci jednotného prostoru přidáním balkonů. Skutečností však je, že když se roku 1926 zahájena stavba chýlila ke konci, pověřil majitel domu úpravou kinosálu architekta Paula Sydowa, jehož nejznámějším dílem v Praze je sál divadla v Dlouhé ulici (čp. 727-I) z let 1927 – 1929. Sydow sice ponechal základní tvar parteru na klínovém půdorysu, ale obklopil ho nesmyslným systémem lóží a bočních sedadel na místech s krajně problematickým výhledem. Čisté formy Krejcarova projektu přebily barokizující linie lůžových a balkonových parapetů na půdorysu, připomínajícím tvar houslové desky. V této podobě, kterou ostře napadl (zároveň s odsudkem, jak byla porušena Krejcarova autorská práva) arch. Jan E. Koula v časopise *Stavba*, bylo kino otevřeno 25. 12. 1927. Dnes slouží divadlu Ypsilon, pro něž bylo rekonstruováno v letech 1994 – 1996.

Souběžně s projektováním a výstavbou Olympiku probíhala na Václavském náměstí přestavba paláce Juliš (čp. 782-II) podle postupně vypracovávaných projektů jiného čelného reprezentanta naší moderní architektury, Pavla Janáka.³⁷⁾ Jde ostatně o lokalitu, která má i svou kinematografickou prehistorii: v letech 1909 – 1913 (či až 1914) tu v restauraci na konci dlouhé parcely u Františkánské zahrady konal představení kina *Illusion* František Tichý.³⁸⁾ Pavel Janák zasáhl do stavebního vývoje objektu už na sklonku roku 1919 projektem úprav předního domu s původně barokní fasádou. Z května 1922 pak pochází plán na dvorní přístavbu, obsahující ve dvojpodlažním suterénu nevelký kinosál (18 x 10 m). V jeho výrazně svažitém parteru mělo být 17 řad po 10 místech a za nimi čtyři čelně orientované lóže, další čtveřice lóží byla situována při každé z bočních stěn. Výhradně lóžím byl určen balkon: uprostřed dvěma pěticím za sebou na průčelních odstupněných obloucích a opět dvěma čtveřicím na bočních ramenech. Výhodou bylo, že v přízemí i na balkoně klesaly boční lóže dosti vysokými (téměř půlmetrovými) stupni; přední z postranních lóží se však dostávaly už do naprosto nepřijatelného zorného úhlu v blízkosti plátna o šířce 4,5 m. Z této přístavby je v pohledu z klášterní zahrady patrná rondokubistická fasáda, ale kinosál se realizoval až podle nového projektu z února 1925, resp. jeho mírně upravené varianty z února 1926. Dispozice sálu se otočila o 180° – proti dřívější orientaci k zahradě nyní směrem k náměstí. Zvětšila se kapacita na (nikterak enormní) počet 400 diváků. V parteru se 269 sedadly ve 21 řadách odpadly boční lóže a zůstaly jen zadní čelně orientované (sedm, rozdělených do dvou řad). Balkon (opět výlučně s lóžemi) vystoupil segmentovým čelem, zaoblený tvar dostaly i lóže na bočních ramenech, mírně se rozevírajících směrem k plátnu. Stěny sálu pokryla dekorativní malba,

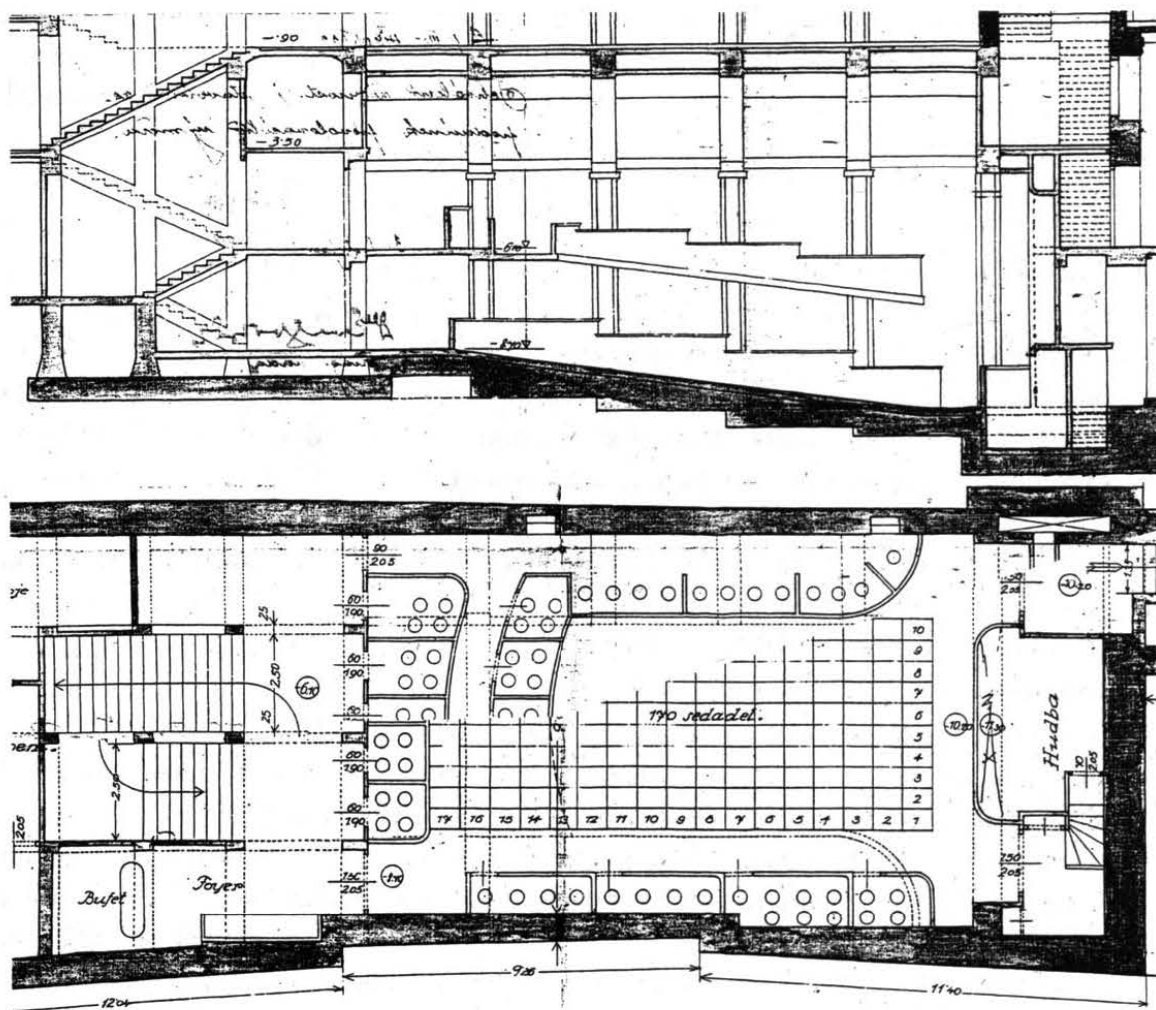
36) Stavební archiv ObÚ Praha 1; Karel Teige, *Moderní architektura v Československu*. Praha 1930, s. 116; „Stavba“ 6, 1927 – 1928, s. 109; *Památky*, s. 212 – 213 (stať R. Šváchy).

37) Stavební archiv ObÚ Praha 1; „Český svět“ 23, 1927, č. 18 (27. 1.), s. 15; *Památky*, s. 444 – 445 (stať J. Mukové a R. Šváchy); tam i starší literatura.

38) Viz J. Hilmera, c. d., s. 143 a 148.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

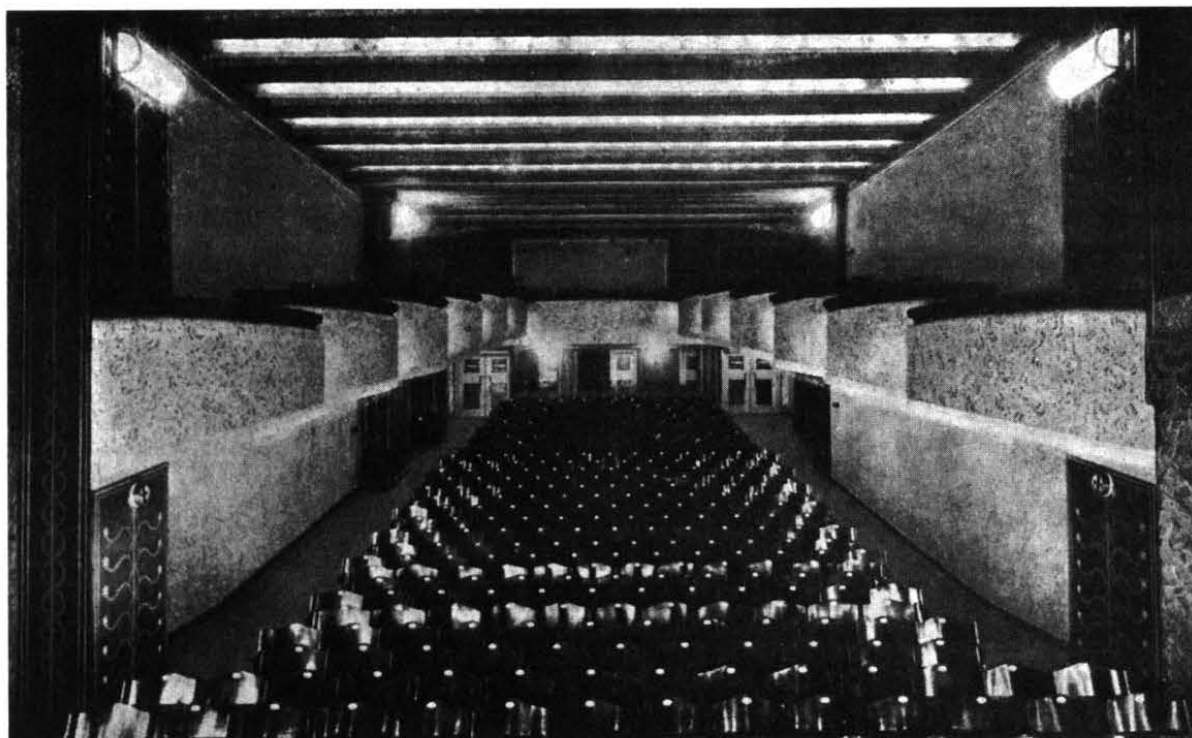

*Původní projekt kina Juliš na Václavském nám. (čp. 782-II) –
podélný řez a kombinovaný půdorys;
Pavel Janák, květen 1922*

jejíž autor zůstává nezjištěn. Souhlas k užívání dokončeného kina **Juliš** byl vydán 27. 10. 1926, den nato byl zahájen provoz: Nejprve byla přednesena Pathetická ouvertura Emanuela Jaroše, proběhla tryzna k počtě padlých hrdinů světové války a poté byl promítnut film *Neznámý vojín*.

Současně s Julišem vyrůstal na protější straně v horní části Václavského náměstí dům s kinem **Avion** (čp. 820-II).³⁹⁾ Jeho projektantem byl arch. Bohumír Kozák. Kinosál v podzemí s kapacitou kolem 700 sedadel zarazí ovšem na první pohled svými protaženými proporcemi, od jakých jiné projekty už nějakou dobu upouštěly. Nevýhodné je také vysunutí trojic mělkých bočních lóží do přední poloviny parteru, jehož 33 převážně obloukových řad ukončuje vzadu čtveřice čelních lóží. Zajímavěji je koncipován balkon, kde pět obloukových řad rámuje po obou stranách z půdorysu balkonu oble vystupující oddíly lóží se sedadly, umístěnými po dvojicích až čtveřicích na sedmi stupních.

39) Stavební archiv ObÚ Praha 1; „Český svět“ 23, 1927, č. 14, s. 19; „Horizont“ 37 – 38, s. 634 – 635; „Staviteleské listy“ 23, 1927, s. 6 – 10; *Památky*, s. 460 (stať J. Mukové).

*Interiér kina Juliš v konečném provedení
podle projektu Pavla Janáka z února 1925,
částečně upraveného v únoru 1926*

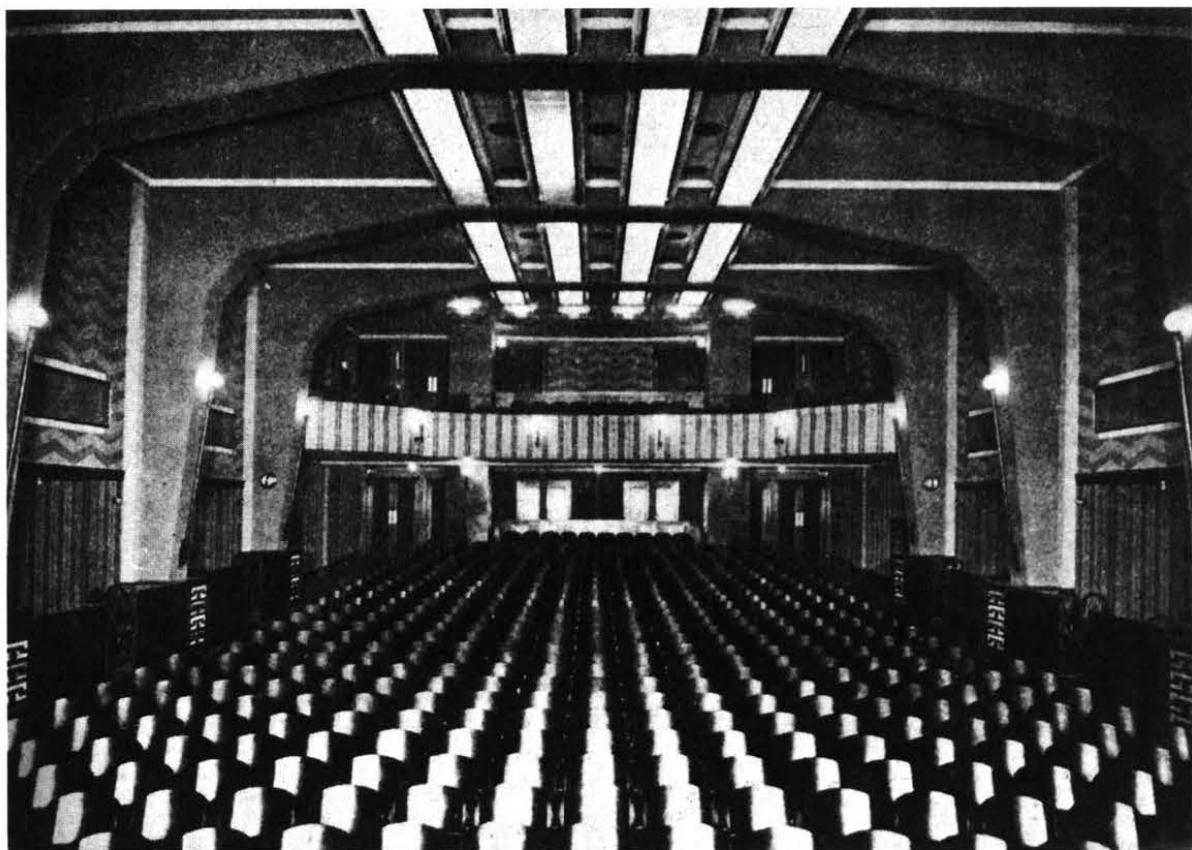
Výrazným konstrukčním i výtvarným prvkem jsou příčné betonové překlady, spojované s vyšikmenými přízdními pilíři do polygonálně zalamovaných oblouků, jimž korespondují i geometrické vzory nástěnné malby. Stavba, povolená 5. 9. 1924, byla kolaudována 17. 11. 1926, ale provoz byl zahájen už předtím 23. 10. 1926.

Následujícího roku byla zahájena na Václavském náměstí těsně pod křižovatkou s Vodičkovou ulicí stavba obchodního a administrativního paláce (čp. 785-II) podle projektu Ludvíka Kysely (jeho dílem je i proslulý Lindtův dům [čp. 773-II] u dolního konce téže fronty Václavského náměstí) a Jana Jarolíma (známe ho už jako projektanta kina Louvre). Stavba byla dokončena v listopadu 1929 a již 6. 12. tu bylo v licenci Umělecké besedy slavnostně otevřeno kino **Alfa** s kapacitou 1100 diváků.⁴⁰⁾ Sál rozměrů 28 x 17 m je opět (jako to i nadále bude pravidlem u většiny nových biografů) umístěn v podzemí. Parter je plně vyhrazen křeslům v 31 střední uličkou dělených řadách. Devět lóží je seřazeno do segmentového oblouku v čele balkonu, za nimi stoupají řady sedadel na pěti obloukových stupních. Nezvyklým způsobem jsou řešena balkonová ramena: za jejich parapetem se táhne jediná řada k plátnu bokem situovaných křesel, a teprve nad ní jsou položeny lóže, částečně zasunuté mezi nosné pilíře sálu, tedy místa vhodná spíše pro diváky dávající v hledišti kina přednost intimitě před dokonalým výhledem. V roce 1967 bylo kino rekonstruováno pro promítání 70 mm filmů, od roku 1995 prochází rekonstrukcí celá budova.

40) Stavební archiv ObÚ Praha 1; *Památky*, s. 446 – 447 (stať J. Mukové).

ILUMINACE

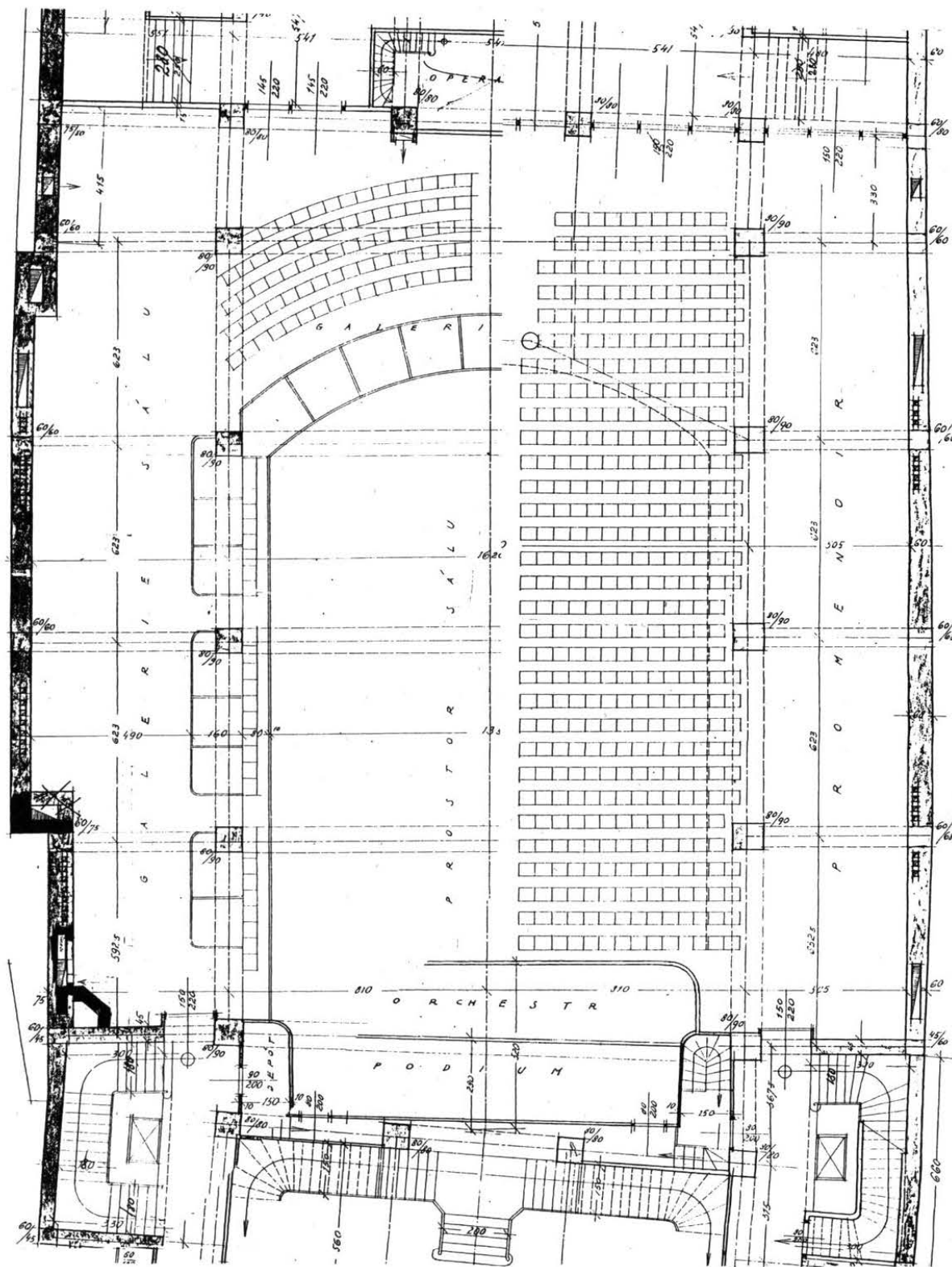
Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

*Interiér kina Avion na Václavském nám. (čp. 820-II);
Bohumír Kozák, 1924 – 1926*

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Kino Alfa na Václavském nám. (čp. 785-II) –
kombinovaný půdorys parteru a balkonu;
Ludvík Kysela, 1927 – 1929

Přímo proti velkokapacitní Alfě a současně s její stavbou vzniklo roku 1928 (v domě čp. 834-II) komorní kino **Praha** podle projektu Rudolfa Stockara, který také o deset let později dal původně historizujícímu domu z roku 1873 dnešní fasádu.⁴¹⁾ Sál o rozloze 23 x 13 m má jednotný prostor bez balkonu. Celkem 457 křesel ve 26 řadách bylo v zadní třetině sálu rozděleno do tří nestejných skupin vedle sebe tak, aby se pohled diváků vyhýbal dvěma do prostoru vloženým nosným pilířům. Zcela atypicky byly umístěny lóže: pět podél levé boční stěny vzadu, tři v mezerách mezi přízdními pilíři po pravé straně přední části. Při rekonstrukci roku 1977 byly zrušeny lóže a zvýšena elevace diváckých řad.

Poslední z pětice biografů otevřených na Václavském náměstí ve druhé polovině dvacátých let bylo kino v paláci **Fénix** (čp. 802-II), zbudovaném mezi ulicemi Ve Smečkách a Krakovskou v letech 1928 – 1930 podle plánů Bedřicha Ehrmanna, s fasádou podle projektu Josefa Gočára.⁴²⁾ Při vnějším pohledu sotva patrná nepravidelnost parcely mezi sbíhajícími se bočními ulicemi dala lichoběžníkový tvar dvoru mezi čtyřmi křídly budovy, a tím i kinosálu pod ním. To vedlo k přirozené aplikaci reformního půdorysného schématu v parteru, kde počet sedadel v prvních 25 řadách stoupal od 16 do 28; dále (za balkon podpírajícími pilíři) mělo pokračovat 8 řad ve třech oddílech vedle sebe na stejně paprskovitě rozbíhavém půdorysu. Výsledné řešení se odchýlilo potud, že za třemi řadami této zadní části byly zřízeny čelně orientované lóže v rozdělení 1–3–1. Na balkonu se převážná většina míst – v souladu se zásadami reformního principu – soustředila do sedmi stoupajících řad širokého čela, balkonová ramena s tradičními lóžemi (celkem 12) se omezila na zadní polovinu sálu a v zájmu přiměřenějšího výhledu byla v prostoru lichoběžníkového půdorysu vedena paralelně s půdorysnou osou. První představení nového kina se konalo 18. 9. 1929.

Souběžně se čtveřicí popsaných kin na Václavském náměstí vznikají ve druhé polovině dvacátých let ještě čtyři další kinosály na území Starého a Nového Města.

Název Metro dostal dům na Národní třídě (čp. 25/961-I, z roku 1870, arch. Bohumil Tesař) při rozsáhlé přestavbě, která tu proběhla v letech 1922 – 1925 za rozhodující účasti arch. Karla E. Orta a ing. Stanislava Bechyně, který projektoval náročnou železobetonovou konstrukci.⁴³⁾ První plán biografu **Metro** pochází už z roku 1925, ale práce začaly podle nového projektu až o dva roky později, kolaudace dokončeného kinosálu se konala 3. 4. 1928. První představení bylo už 30. 3. Strízlivou architektonickou koncepcí sálu na ploše 27 x 16 m určovaly přísné linie mohutných hranolových pilířů a stejně markantních překladů i souvislých přímých parapetů před čelem balkonu a oběma jeho rameny v celé délce bočních stěn. Z celkové více než devítistovkové kapacity bylo téměř 700 sedadel v parteru, děleném podélnou i příčnou uličkou. Všech 25 lóží bylo soustředěno na balkoně, za sedmi čelními stoupalo šest řad křesel. Před plátnem, širokým 5,5 m bylo přes 10 m široké jeviště. Roku 1985 byl ve stavebně narušeném sále snesen balkon, prostor pak sloužil jako skladiště Laterny magiky a od roku 1991 je místem k provozování laserových her.

41) Stavební archiv ObÚ Praha 1; *Památky*, s. 466 (stať J. Mukové).

42) Stavební archiv ObÚ Praha 1; „Stavitel“ 10, 1929, s. 141 – 144; *Památky*, s. 454 (stať J. Mukové).

43) Stavební archiv ObÚ Praha 1; „Český svět“ 24, 1928, č. 31 (26. 4.), s. 20; P. Vlček & kol., *Umělecké památky Prahy – Staré Město a Josefov*. Praha 1996, s. 510 – 511 (stať J. Šmejkalové).

*Interiér kina Metro na Národní třídě (čp. 961-I);
Karel E. Ort, 1927 – 1928*

Kino **Roxy** v Dlouhé ulici (čp. 33/731-I), otevřené krátce po Metru 10. 8. 1928, bylo upraveno v suterénu zřejmě ještě ne zcela dokončeného spolkového domu organizace „Beth-Haam“, zbudovaného podle projektu arch. Rudolfa Winternitze v letech 1928 – 1930.⁴⁴⁾ Jeho dispozice byla ve své době už dosti konzervativní. Parter na pravoúhlém půdorysu měl asi 20 až 24 řad s přibližně 15 sedadly (kusá dokumentace dovoluje pouze odhadovat) a v přední polovině po každé straně trojici lůží na velmi úzkém půdorysu s příčně situovanými křesly, od čelního balkonu mírně klesala boční ramena s lůžemi asi do poloviny sálu, přičemž poslední lóže na zaobleném půdorysu umožňovaly čelní výhled. Řešení tedy v podstatě připomínalo o několik let dříve otevřený Avion. Podobnost zvyšovala i shoda konstrukčního členění kupředu vychýlenými přízdními pilíři, přecházejícími šikmým zalomením do příčných pasů, mezi nimiž dělily jednotlivá stropní pole o něco užší traverzy do podélných kazet. Podobně výrazným způsobem byla členěna boční balkonová ramena. Pilíře, překlady a lůžové parapety pokrývala jemně lineární geometrická štukatura ve stylu art deco. Roku 1951 byl sál radikálně adaptován na cvičný ateliér pro FAMU (arch. Josef Vodák) a dnes slouží experimentálnímu klubovému provozu.

Projektování paláce s kinem **Skaut** ve Vodičkově ulici (čp. 6/674-II) prošlo dvěma fázemi s plány výrazně odlišného rozsahu i dispoziční koncepcí.⁴⁵⁾ První plány z prosince 1927,

44) Stavební archiv ObÚ Praha 1; „Český svět“ 24, 1928, č. 47 (26. 8.), s. 20; P. Vlček & kol., c. d., s. 510 – 511 (stať R. Šváchy).

45) Stavební archiv ObÚ Praha 1; *Památky*, s. 400 – 401 (stať M. Platovské).

*Hlediště kina Roxy v Dlouhé třídě (čp. 731-I) –
snad při zahajovacím představení 10. 8. 1928;
projektant Rudolf Winternitz*

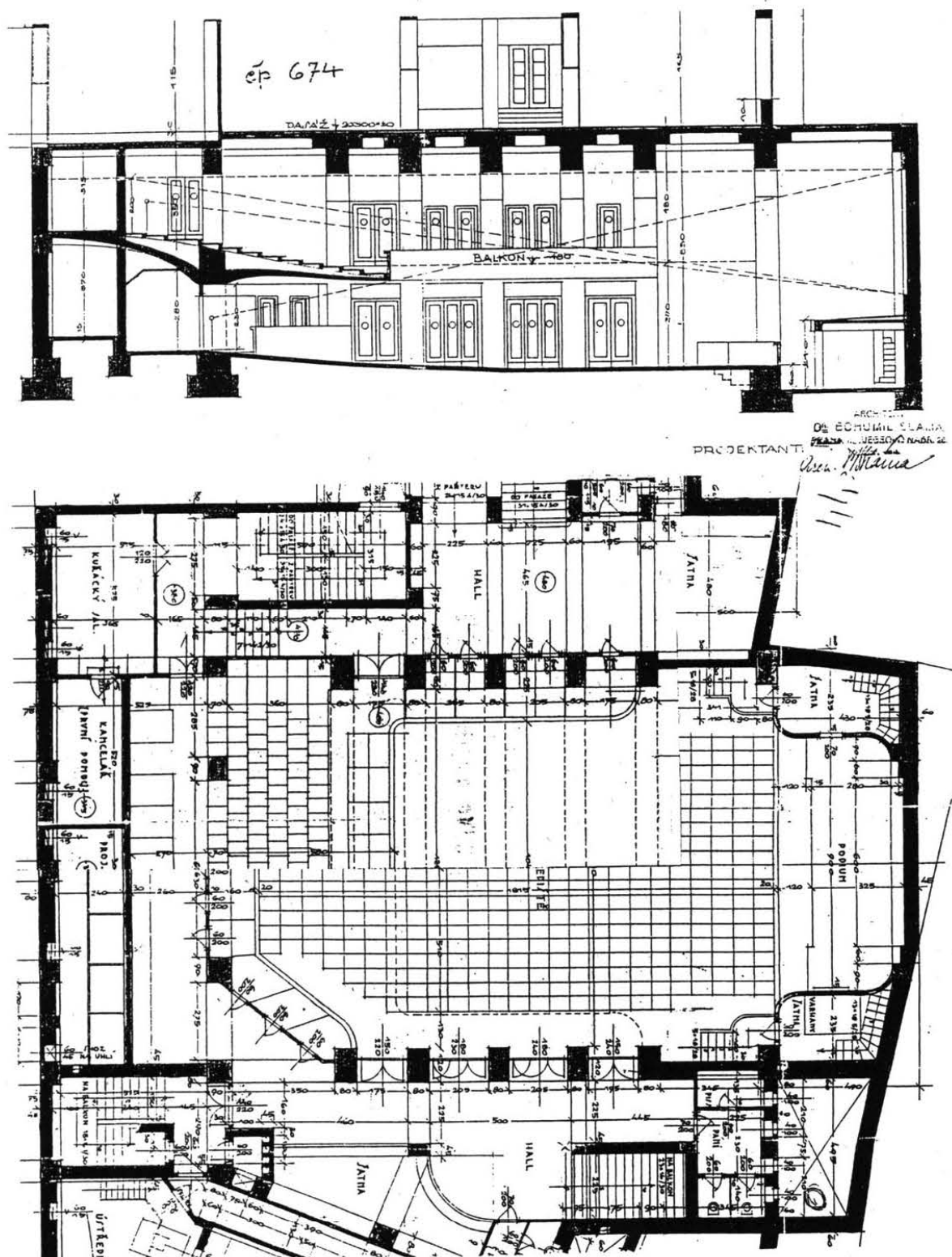
podepsané Emilem Králíčkem a Rudolfem Šolcem, počítaly se sálem protáhlých proporcí (22,8 x 7,8 m), orientovaným směrem k ulici a při kapacitě 271 míst dosti neuspořádaně rozvrženým: v parteru se 188 místy byla zadní polovina sedadlových řad posunuta nalevo od krajní uličky, stejně tomu bylo se šedesáti sedadly na šesti obloukových stupních balkonu a třemi lóžemi za nimi, naopak dvě boční lóže jsou asymetricky zavěšeny na pravou stěnu. Nový projekt Bohumila Slámy z dubna 1928 otočil dispozici sálu plátnem ke dvoru, dal mu větší rozměry (25 x 12,8 m) a kapacitu (726 míst), ale zejména harmoničtější řešení. Jeho parter končil vzadu polygonálním závěrem, kde bylo na tupouhle zalamovaném půdorysu seřazeno jedenáct lóží, všechny v podstatě čelně orientované. Dalších osm lóží bylo v čele balkonu před šesti stoupajícími řadami, dalších osm u zadní stěny a po pěti ještě na bočních ramenech, končících ve vzdálenosti asi 10 m od plátna, širokého 6 m. Zahajovací představení se konalo 23. 2. 1929, dnes je kino Skaut mimo provoz.

Velmi pozoruhodnou dispozicí se vyznačovalo kino **Kotva**, v domě postaveném podle projektu Jana Žáka v podstatě během roku 1928 (Revoluční čp. 1/655-I).⁴⁶⁾ Sál byl vybudován ve dvorním přístavku na úrovni suterénu, přízemí a prvního patra. Vcelku se zde opakují předpoklady i výsledek s jakými jsme se už setkali u Fénixu: ve stavbě na nepravidelně se zužujícím pozemku vzniká zde opět jakoby z daných podmínek logicky

46) Stavební archiv ObÚ Praha 1; „Styl“ 9 (14), 1928 – 1929, č. 10 – 11, s. 160 – 161; „Stavební rádce“ 1, 1928 – 1929, s. 679; P. Vlček & kol., c. d., s. 510 – 511 (stať P. Vlčka a R. Šváchy).

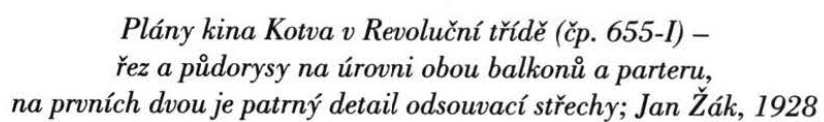
ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

Plány kina v suterénu paláce Skaut (čp. 674-II);
Bohumil Sláma, 1928 – 1929

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

vyvozený interiér na charakteristickém lichoběžníkovém půdorysu reformního charakteru, jehož principy se důsledně dodržují i v dalších podrobnostech. Všechny lóže byly orientovány frontálně, boční lóžová ramena zcela vynechána, zatímco čelní balkony byly založeny dva nad sebou. Při takovém mezi pražskými kiny ojedinělém řešení⁴⁷⁾ byl nezvykle vyřešen i vstup – vestibulem na úrovni 1. balkonu, odkud vedly schody dolů do parteru i vzhůru na 2. balkon. Sál byl dlouhý 28,3 m, jeho šířka se měnila od 8,2 m u plátna na 17,1 m za posledními řadami, výška činila 14,6 m. V prostoru takových proporcí bylo i projekční plátno umístěno poměrně vysoko (na úrovni 1. balkonu), takže parteru byla dána rovná podlaha. Sedadla byla rozdělena do tří oddílů vedle sebe: ve středním bylo 28 řad v obdélníkovém pruhu s převažujícím počtem 18 sedadel, postranní o 17 řadách měly klínový půdorys a počet jejich sedadel klesal od sedmi v zadní řadě až k jedinému vpředu; do posledních dvou řad středního oddílu pak byla uprostřed vsunuta trojice lóží. Zásada rozdělení sedadlových řad do tří skupin vedle sebe byla dodržena i na obou balkonech. Na prvním s přímým čelním parapetem byly za šestou řadou středního oddílu umístěny dvě lóže, na druhém, kde půdorys krajních úseků vystupoval dvěma řadami, byla čtveřice lóží vpředu uprostřed. Zajímavou podrobností byla odsuvná střecha nad výkrojem rozměrů 6 x 6 m ve stropě hlediště; na toto zařízení narážela s určitou nadsázkou věta v novinových oznámeních, že „při teplém počasí hraje se večer pod širým nebem“. Kino Kotva, které svá představení zahájilo 8. 3. 1929, se nám svými vlastnostmi jeví jako nejfunkčněji řešený prostor mezi kinosály, zřízenými v Praze do konce dvacátých let. Při rekonstrukci objektu v letech 1992 – 1993 však byl jeho interiér rozrušen: vložením nového stropu byl oddělen parter, sloužící nyní jako herena, a do obou balkonových podlaží byl vestavěn jednotný amfiteátr.⁴⁸⁾

PhDr. Jiří Hilmera, CSc. (1925)

Vystudoval dějiny umění a hudební vědu na Filosofické fakultě University Karlovy (1945 – 1950). Zabýval se architekturou baroka, později zejména scénografií a divadelní architekturou. Před odchodem do důchodu pracoval v Divadelním oddělení Národního muzea v Praze.

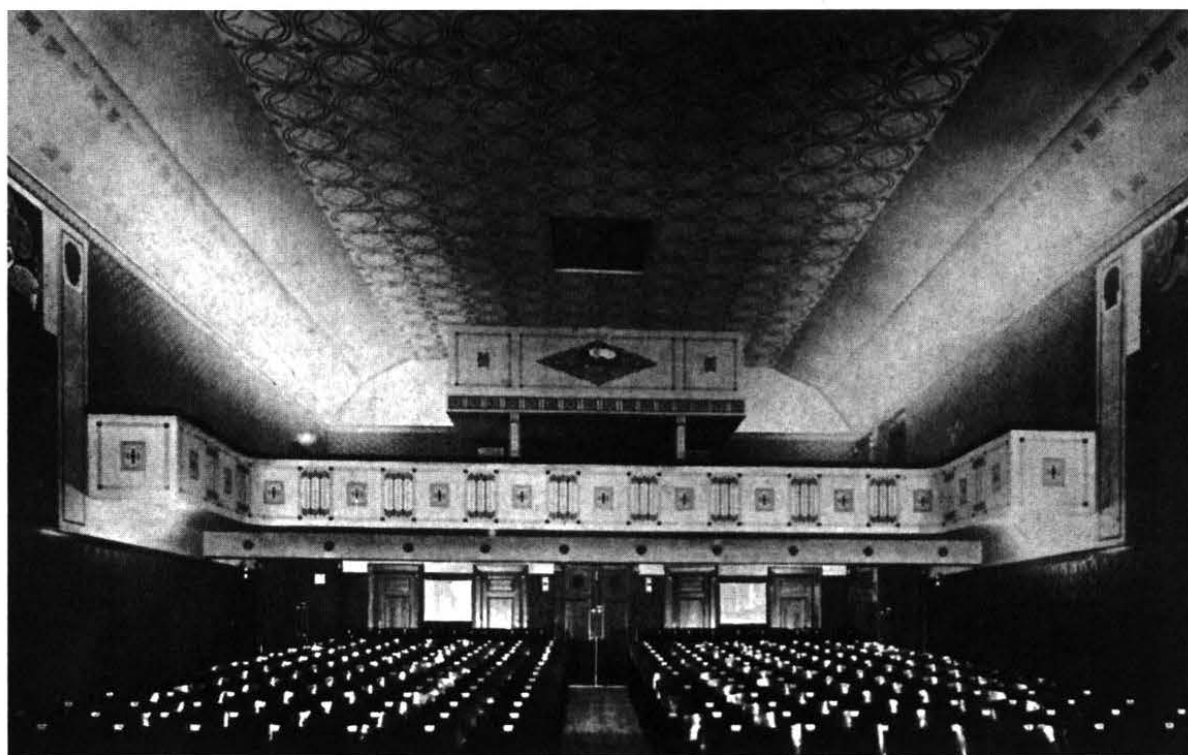
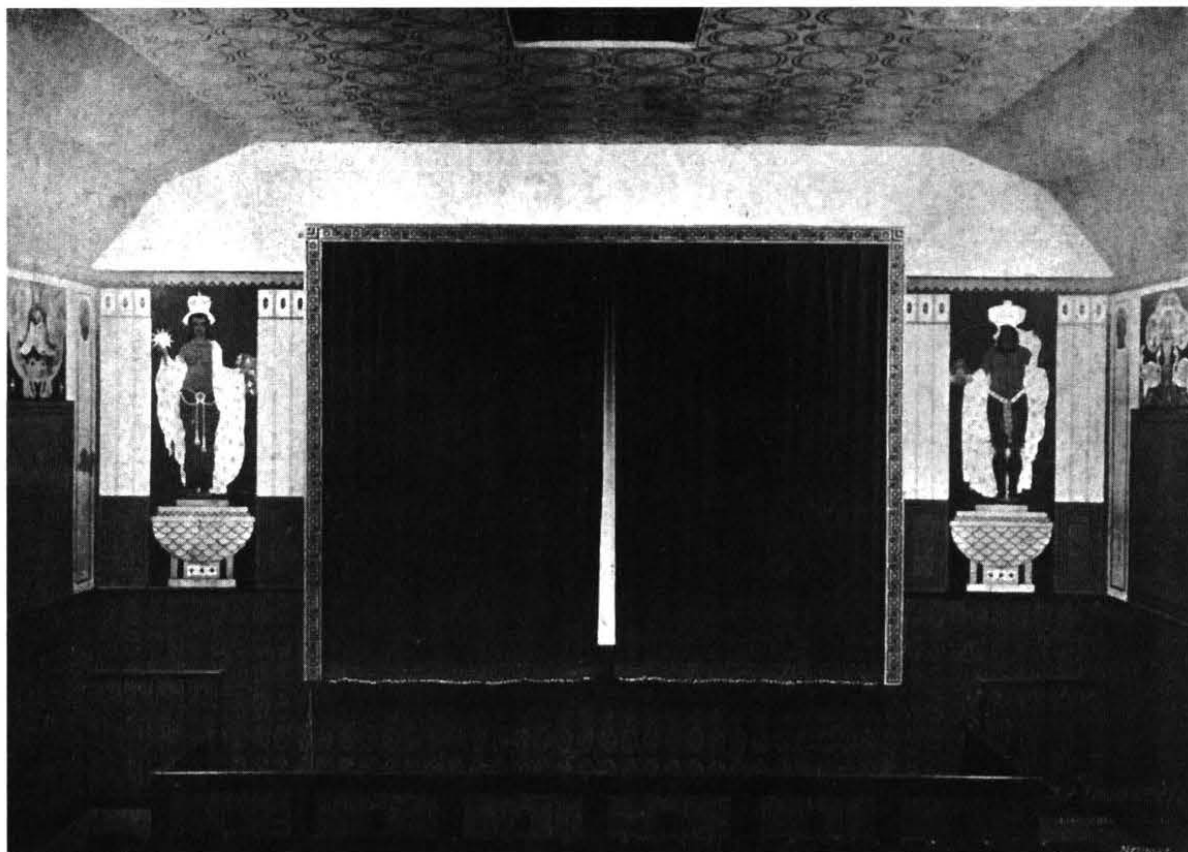
(Adresa: Patočkova 103, 169 00 Praha 6)

47) Obdobou je pouze první nerealizovaný projekt kina Baroko, viz poznámka č. 8.

48) Z údobí od poloviny dvacátých let byla zatím v textu věnována pozornost výhradně novým biografům v pražském centru. Zajímavé sály vznikaly ovšem tou dobou i ve vnějších čtvrtích, o nichž bude pojednáno až v příští části.

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

*Interiér kina Minuta na Vinohradech (čp. 820-XII);
1913 – projektant nezjištěn, malby Jindřich Hlavín
(dodatečná ilustrace k první části v minulém čísle Iluminace)*

ILUMINACE

Jiří Hilmera: Stavební historie pražských kinosálů

*Kinosál v obchodním domě Koruna na Václavském nám. č. 1/864;
Ladislav Machoň, 1913 – 1914
(dodatečná ilustrace k první části v minulém čísle Iluminace)*

SUMMARY

THE HISTORY OF THE CONSTRUCTION
OF PRAGUE MOVIE HOUSES*Part II – The Twenties*

Jiří Hilmera

After a recession in the war years came a decade of energetic foundation of new cinema halls. As early as 1920 several worthy projects appeared and their authors made a significant mark on the development of Czech architecture in the period between the two wars. Throughout this period, the foundation of new cinema halls in Prague as well as elsewhere on the territory of the republic, including rural towns, was often initiated by the local branches of Sokol, a nationwide sports and physical education organisation. Even before that period Sokol used to build its gymnasiums to allow, besides the main purpose, their use also as halls serving various public purposes, socials and theatricals, and in the post-war period adjusted them or – in the case of new buildings – furnished them from the start for film projections. Summing up the findings made so far on Prague cinema halls from the early twenties, a similar picture emerges as that of prewar cinemas. We encounter the same extraordinarily elongated dimensions of the halls with the most expensive seats furthest from the screen; the pit for the orchestra remaining an obligatory part of every new-founded cinema hall. What is different however is the founders – the new cinemas are no longer established predominantly by individual businessmen as in the past but by various societies, cooperatives and associations which, besides collecting revenue from popular shows, also follow (or at least proclaim to follow) their own educational and promotional purposes. The architectonic standard of the new halls did not, in fact, reflect the new streams – although theoreticians of the avant-garde saw the future of art namely in film production. Due to practical reasons the architectonic solutions were usually simple; in some cases the builders pressed on the designers to deliver a more ambitious expression – the outcome was usually proof of an attempt at ostentatiousness but the use of conservative stylistic devices could no stand up to the Sport at Prague-Smíchov, the Minute at Prague-Vinohrady or the Koruna on Wenceslaus Square. The works which stand out among the cinema halls dating from the early twenties are those of architects Jaroslav Vondrák and the pair of architects Tomáš Pražák and Pavel Moravec. The architectonic value makes their projects the most valuable works in this field from the early twenties. Alas, these buildings no longer exist, they have been redeveloped from foundation or have been devastated beyond repair.

Translated by Nad'a Abdallaová